

APPELL

Nr. 1/2023

Utgitt av: Norsk Folkehjelp • www.folkehjelp.no

Støtt jordskjelvfrene i Syria
Side 4

Dystre utsikter for Palestina
Side 6

Kampen mot gruveindustrien
Side 14

Tema:

Søk etter sårbare personer

Side 18-32

APPELL

Tidligere Melding, Helsa, Helse Miljø
Trivsel, Norsk Folkehjelp og Magasinet
Norsk Folkehjelp

Utgiver: Norsk Folkehjelp
Nr. 1, 2023. Årgang 83

Postadresse:
Postboks 8844 Youngstorget
0028 OSLO

Besøksadresse:
Norsk Folkehjelp
Stortorvet 10, Oslo

Telefon: 22 03 77 00

Internett: www.folkehjelp.no

Redaktør: Torunn Aaslund
E-post: taa@npaid.org

Medarbeidere dette nummer:
Lars Barreto Dønvald-Myhre,
Ludvig Gundersen, Nina Hansen,
Sissel Fantoft, Ellen Johanne Jarli,
Ida Kroksæter, Shoaib Sultan, Hilda
Klaveness, Anne Synnøve Gundersen
og Harriet Wennergren Lie.

Grafisk utforming: LO Media
Trykk: Ålgård Offset AS, Ålgård
Opplag: 30 032

ISSN 0804-7758

Annonsekontakt:
Arild Halsne, tlf.: 915 90 578
E-post: arild@hrme.no

Redaksjon avsluttet: 20. februar

Signerte artikler gir ikke nødvendigvis
uttrykk for Norsk Folkehjelps syn.

Ønsker du å bli medlem? Kontakt oss
på telefon 22 03 77 00, eller besøk
oss på www.folkehjelp.no

Norsk Folkehjelp

Fagpressen
Opplagskontrollert

LEDER

Når bestemor vil hjem til mor

Andelen eldre i samfunnet øker, og de eldre lever stadig lenger. Når vi lever lenger, vil også flere bli rammet av demens.

Det kan være mange grunner til at personer med demens går seg bort. De kan være ute og gå en fast tur, og så blir de forvirret. Mange kjenner seg etter hvert ikke igjen i hjemmene sine, og legger ut på vandring tilbake til barndomshjemmet.

Da er den frivillige redningstjenesten en uvurderlig ressurs i by og bygd. Norsk Folkehjelps frivillige har vært på kurs og lært om demens, så de vet at bestemor antakelig ønsker å finne tilbake til et tidligere hjem. Og de vet at selv om bestemor er gammel og dement, kan distansen hun går være lenger enn man ville trodd hun kunne klare.

På samme måte lærer våre frivillige om mennesker med psykiske lidelser eller mennesker som syns livet ikke lenger er til å bære. De lærer at myten om at det ikke nytter å redde folk som har selvmordstanker fordi de vil bare prøve igjen, er feil. Svært få som blir funnet før de setter planene ut i livet prøver på nytt senere.

Når antallet leteaksjoner øker, trenger vi flere mannskaper som kan læres opp og være med og lete. Derfor kjører Norsk Folkehjelp Sanitet igjen en rekrutteringskampanje i sosiale medier i disse dager.

Spredning er nøkkelordet for en vellykket kampanje. Hjelp dem å spre alle filmer og poster som kommer på din vegg, slik at årets kampanje kan bli like bra som fjorårets.

Jordskjelvet i Syria og Tyrkia. Folk som allerede er hardt rammet av krig og tap ble en iskald februar natt utsatt for nok en prøvelse. Denne gangen ble de rammet av et voldsomt jordskjelv. Boligblokker ble på sekunder omgjort til dødsfeller for millioner av mennesker.

Norsk Folkehjelp har jobbet i Syria i 11 år, og har partnere på bakken som lynraskt evnet å snu seg rundt og dreie programmene sine til nødhjelpsinnsetts for de jordskjelvrammede.

Det første Norsk Folkehjelp gjorde var å sende inn kontanter. Pengene ble delt ut til mennesker som hadde mistet alt. De vet selv best hva de trenger, og det finnes varer å få kjøpt for dem som har penger.

Medienes søkelys vil ubønnhørlig skifte retning, men arbeidet for å lette byrdene til det hardt prøvede folket i Syria vil fortsette i uoverskuelig framtid.

Torunn Aaslund
Torunn Aaslund
Redaktør

INNHOOLD

FØLG NORSK FOLKEHJELP

TEMA: Demens og selvmordsrisiko har i lengre tid vært de to store kategoriene av savnede som de frivillige søk- og redningsmannskapene i Norsk Folkehjelp leter etter.

FOTO: ELLEN JARLI

AKTUELT

- 04** Støtt jordskjelvfrene i Syria
- 06** Dystre utsikter for Palestina
- 08** Vinarbeidere i Sør-Afrika lever under kummerlige forhold
- 12** Det er sivile som rammes hardest av klasevåpen
- 14** Kamp mot gruveselskaper i Ecuador

TEMA: SØK ETTER SÅRBARE PERSONER

- 18** Modum: Når hvert minutt teller
- 22** Full utrykning i Arendal og Åmli
- 26** Arendal: Satser på ungdommen
- 28** Lang og tro tjeneste
- 30** Vintertips

FASTE ANNONSER

- 33** Støtteannonser
- 34** Støtteannonser fra lokale klubber og foreninger
- 35** Hovedsamarbeidspartnere og regionskontorer

FORSIDEBILDE: Cecilie Einarsen fra Norsk Folkehjelp Arendal og Turid Tveit fra Norsk Folkehjelp Åmli passer på at markør Natalia Jablonska fra Norsk Folkehjelp Sanitetsungdom Arendal får oksygenmaske på plass under en felles øvelse.

Foto: Ludvig Gundersen

Naturkatastrofe på topp

De siste ukene har jordskjelvene i Tyrkia og Syria dominert nasjonal og internasjonal nyhetsdekning. Bildene av små barn, bestemødre, kjæledyr og familier som blir dratt ut av ruinene har spredd seg som en farsott over hele verden. Atter en gang har situasjonen i Syria blitt storpolitikk og et tema «alle» snakker om.

LARS BARRETO DØNVOLD-MYHRE [tekst]

For de ansatte i Norsk Folkehjelp og andre humanitære organisasjoner, gir spørsmålene fra allmennheten om man kan sende klær, om man får reise ned, om hvordan man kan bidra til det jordskjelvrammede Syria, en følelse av déjà vu. Bildene fra Assad-regimets massakrering av landsbyer og bruk av kjemiske våpen mot sitt eget folk, har returnert til hukommelsen, og det brennende engasjementet og den folkelige mobiliseringen, som med tiden ebbet ut, er nå tilbake. I skrivende stund er over 4300 omkomne og 7600 skadde i det nordvestlige Syria etter jordskjelvene. Naturkatastrofen har kommet toppen av en av de mest alvorlige humanitære krisene i moderne tid.

– Vi har levd med krig i 12 år, og opplevd alle typer katastrofer og kriser. Vi har blitt arrestert og torturert til døde. Mange har blitt tvunget til å forlate hjemme sine. Vi har blitt angrepet med kjemiske våpen. Vi ble hardt rammet av pandemien, og nå et jordskjelv. Ord kan ikke beskrive hva vi er vitner til her nå. Vær så snill og hjelp oss.

DE HVITE HJELMENE: Frivillige og mannskaper fra De hvite hjelmene graver desperat etter overlevende foreløpig hvor mange mennesker som kan ligge begravd i ruinene. FOTO: BAHAR

Det sier Jomah Alqasem fra organisasjonen Bahar, en av Norsk Folkehjelps syriske partnere. Alqasem rapporter fra byen Jindires, i det hardt rammede Afrin-distriktet. Det som en gang var folks hjem er nå store hauger av steinrester, og alt av byliv er erstattet av gravemaskiner og hjelpearbeidere som leter etter overlevende. Hundrevis har mistet livet; en av dem er Alqasems onkel.

– Jeg ser gravemaskiner grave fram møbler fra en bygning hvor det bodde dusinvis familier. Vi trenger hjelp. Vi står alene i denne katastrofen, og jeg ber alle om å gjøre

det dere kan. Selv én dollar gjør en stor forskjell, sier Alqasem.

ET LAND I DYP KRISE. Krigen i Syria har drevet millioner på flukt. De lider under forhold preget av stor utrygghet, mangel på mat, vann og helsetjenester. 2,5 millioner av de 4,5 millioner innbyggerne i det jordskjelvrammede Nordvest-Syria er internt fordrevne, og FN anslø at 4,1 millioner nordvestsyriere hadde humanitære behov før jordskjelvet. Området er kontrollert av opprørsstyrker, noe som betyr at Assad-regimet har sørget for

pen av humanitær krise

i timene etter det katastrofale jordskjelvet. Ingen vet

at det ikke er noen vei inn for humanitær hjelp. Det er kun én vei, gjennom Tyrkia, som er åpen for FN-innsats.

– Det har vært en hektisk og fryktelig uke, og det blir bare verre og verre. Tallene på dødsofre kommer til å stige, fordi ikke alle er gravd ut ennå. I tillegg var det mange bodde i området som ikke var registrert, sier Trude Falch, programrådgiver for Ukraina i Norsk Folkehjelp.

Falch forteller at det ikke er jordskjelvet som tar livet av folk, men at husene raser sammen. Bygninger har kollapset over men-

NØDHJELP: Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon Massrat, kom raskt i gang med å dele ut nødhjelp og nødvendig utstyr til de mange familiene som ble hjemløse i jordskjelvet.

FOTO: MASSRAT

MANGLER UTSTYR: Redningsarbeidet i Syria har vært ekstremt vanskelig en lang stund var det bare én gravemaskin tilgjengelig i et stort område og det er stor sannsynlighet for at mange har omkommet i den ekstreme kulden mens de ventet på å bli reddet. FOTO: BAHAR

nesker som har ligget i dyp søvn i sengene sine, og familier som febrilsk har løpt ned trappene med barna i armene.

– Bygningene har rett og slett ikke vært konstruert på en forsvarlig og skikkelig måte, og det ser vi konsekvensene av nå, legger hun til.

REDDET EKTEMANNEN. Det var ingenting som kunne forberede innbyggerne i Nordvest-Syria på katastrofen som skulle inntreffe. En eldre kvinne våknet av lyden av stemmer og at huset hennes ristet. Gode råd var dyre, og hun sprang ut, men hennes blinde ektemann ble igjen inne.

– Tak og steiner falt ned på ham, mens han ropte på meg. Jeg trosset frykten og døden og løp tilbake for å hente ham, fortel-

ler hun. – Til slutt fikk jeg ham endelig ut, og huset raste like etter, sier hun.

De ble stående ute, i pøsende regn. Selv om de nå er trygge fra jordskjelvet, går ekteparet en vanskelig framtid i møte.

– Vi har ingenting igjen. Mannen min lider av astma, høyt kolesterol og er kortpustet. Han har også brokk og trenger en operasjon. Han er veldig syk. Jeg håper ingen behøver å oppleve det jeg har opplevd, sier hun mens hun legger ansiktet i hendene.

RESPONS FRA PARTNERE. Kvinnen og ektemannen er ikke alene om å trenge hjelp i denne vanskelige tiden. Nordvest-Syria er heldigvis en region full av erfarne, motiverte og organiserte førstehjelpere. Lokale, humanitære arbeidere som er klare til å bistå sine naboer. De gjør alt de kan nå, men jordskjelvet har ført til kaos, fulle sykehus og desperate mennesker overalt. De menneskelige konsekvensene vil vare lenge etter at kameraene og medieoppmerksomheten har forsvunnet.

Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon Bahar er på bakken og leverer sårt tiltrengt nødhjelp til familier i området.

– Vi bistår med flere krisetjenester, blant annet husly, telt, matutdeling og helsetjenester. Vi jobber nå på full kapasitet, sier Jomah Alqasem.

Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon startet som et initiativ fra en gruppe medisinske fagfolk i 2012, som var bekymret for de stadig økende udekkede behovene til befolkningen i Nordvest-Syria. Gjennom en enorm folkelig mobilisering har de blitt en av de viktigste humanitære aktørene i området. Likevel jobber Bahar med begrensede midler, og trenger all den hjelpen de kan få i denne situasjonen.

– Jeg ber alle våre donorer om å øke støtten til vårt arbeid. Vi jobber mot klokka, og er helt avhengig av støtte utenfra for å kunne redde flest mulig liv, ikke bare fra jordskjelvet, men fra den dype humanitære krisen Syria befinner seg i, oppfordrer Alqasem.

Støtt jordskjelvfrene: Vipps 8000

i

– Israels nye regjering er en alvorlig trussel mot humanitært arbeid i Palestina, og framtida ser mørk ut for det palestinske sivilsamfunnet, sier Anja Riiser, Norsk Folkehjelps landdirektør i Palestina.

Dystre framtidsutsikter for palestinerne

LARS BARRETO DØNVOLD-MYHRE [tekst]

På tampen av 2022 presenterte Israels nyvalgte statsminister Benjamin Netanyahu den meste høyreorienterte og palestinafiendtlige regjeringen i landets historie. Netanyahu selv er korrupsjonstiltalt, og med seg har han noen av de mest ultrakonservative, religiøse partiene i Israel.

Partiet Jødisk makt er ett av dem. Det ledes av Itamar Ben-Gvir. Han ble ansett som så ekstrem at den israelske hæren fritok ham fra den obligatoriske militærtjenesten i 1995. Nå skal han blant annet lede politiet i Israel som sikkerhetsminister i Netanyahus regjering. Valgresultatet gjenspeiler den økende

ekstremismen i det israelske samfunnet, forteller Fuad Abu Saif, daglig leder i Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon Union of Agricultural Work Committees (UAWC).

– Til tross for sin kjente ustabilitet ble Ben-Gvir valgt inn i en av de viktigste ministerpostene, og dette avslørte den rasistiske politikken til regjeringen. Valget av nybyggere og ekstremister er en klar indikasjon på sionismens og apartheids sanne natur i det israelske samfunnet, sier han.

TERRORSTEMPLET ORGANISASJONER. Flere av ministerne i Netanyahus regjering er åpent homofobe, tiltalt for en rekke lovbrudd og mener at alt land fra Jordanelva til Middell-

havet bør og skal bli israelsk, noe som i praksis vil bety full okkupasjon og annektering av alle palestinske områder. Abu Saif mener den nåværende regjeringen er en trussel mot palestinske rettigheter, og frykter at palestinere vil bli deportert fra hjemmene sine.

– Dette rammer ikke bare palestinske sivile, men også palestinske sivilsamfunnsorganisasjoner. Jeg frykter at regjeringen kommer til å stemple enda flere av oss som terroristgrupper, sier han.

UAWC er en av seks organisasjoner som ble terrorstemplet av Israel i 2021. I fjor sommer ble kontoret deres stormet og stengt av israelske soldater.

– Det er nå avgjørende at vi klarer å øke

← **RIVER PALESTINSKE HJEM:** Tunge gravemaskiner river et fireetasjes hus i Jerusalem i januar 2023. 15 mennesker bodde i huset. Under påskudd av at husene var bygd uten tillatelse, godkjente den israelske ministeren for nasjonal sikkerhet, Itamar Ben Gvir, rivingen av 14 hus i Jerusalem. FOTO: SAEED QAQ / SOPA IMAGES / SHUTTERSTOCK / NTB

Israel og de okkuperte palestinske områdene. Bare noen uker inn i det nye året var sju palestinske og ett israelsk barn drept, og mange flere såret. I terrorangrepet utenfor en synagoge i Jerusalem i slutten av januar ble sju israelere drept og tre skadet, og raidet av en flyktningleir på Vestbredden resulterte i drap på ni palestinere. Nyhetsrapporter viser at rundt 30 palestinere skal ha blitt drept på Vestbredden hittil i år – inkludert en 14 år gammel gutt.

– De mange drapene har ført til frustrasjon blant den yngre generasjonen palestinere. De føler at de blir jaktet på av den israelske hæren uten begrunnelse, og mister håpet om en bedre framtid. Den israelske regjeringen har også innført sanksjoner mot de palestinske myndighetene, som var ment å være dens partner i fredsprosessen, sier Abu Saif.

Hans kollega Oday Karsh fra organisasjonen Reform – The Palestinian Association for Empowerment and Local Development – deler bekymringen om volden som foregår, og mener at den nye regjeringen forsøker å rømme fra korrupsjonsskandalene ved å legge opp til konflikter med palestinere.

– Tall sier mer enn ord i denne sammenhengen. Mer enn 35 palestinere har måttet bøde med livet i januar på grunn av regjeringens provokasjoner, sier Karsh.

HVA GJØR NORGE? Norges utenriksminister Anniken Huitfeldt [Ap] gikk i januar hardt ut mot den israelske regjeringen.

– Norge er sterkt kritisk til den israelske regjeringens kunngjøring om straffetiltak mot de palestinske selvstyremyndighetene, sier hun til NTB.

Karsh mener derimot at en krass melding fra den norske regjeringen ikke er nok.

– Norges ansvar er ekstra stort ettersom Osloavtalen ble utviklet under norsk beskyttelse. Det er essensielt at Norge og det internasjonale samfunnet nå uttrykker bred støtte til palestinske myndigheter og sivilsamfunn, og sørger for at internasjonale konvensjoner og avtaler følges. Et symboltungt og riktig valg ville vært at Norge anerkjente Palestina som en stat under okkupasjon, sier Karsh.

PROVOKASJON: Israelsk politi eskorterer Itamar Ben-Gvir [i midten] og en gruppe jødiske menn til Haram al-Sharif i 2022. Området ligger innenfor Al-Aqsa-moskéområdet i Gamlebyen i Jerusalem. FOTO: AP FOTO/MAHMOUD ILLEAN / NTB

NORSK FOLKEHJELP I PALESTINA. Norsk Folkehjelp har drevet bistandsarbeid i Palestina siden 1987, og har kontor i Gaza by. Anja Riiser er Norsk Folkehjelps landdirektør i Palestina, og sier at organisasjonen arbeid kommer til å bli vanskeligere å gjennomføre framover.

– Å jobbe i Palestina innebærer å ha minst tre tanker i hodet samtidig – å kjempe for å holde status quo, å avsløre brudd på folkeretten, og å støtte de kreftene i Palestina som ønsker en fredelig løsning på konflikten. Det triste er at vi kommer nok til å se tilbakegang på alle tre områdene, sier Riiser.

Hun forteller at i tillegg til at den israelske regjeringen gjør det vanskeligere for Norsk Folkehjelps partnere å drive sitt arbeid, er palestinske myndigheter også med å gjøre situasjonen verre.

– Begge de palestinske myndighetene ønsker også å begrense rommet for sivilsamfunnets aktiviteter. At våre partnere utfordrer politiske myndigheter i Gaza og på Vestbredden, blir ikke tatt godt imot. Enkle ting som å konfrontere myndighetene når det gjelder løfter som ikke blir oppfylt, vekker harme, fortsetter Riiser.

– Når det er sagt – med en regjering i Israel som ikke ser ut til å legge bånd på seg for å unngå å provosere, ser framtida enda mørkere ut enn vanlig, og vi må dessverre planlegge for eskaleringer som innebærer full krig, legger hun til.

bevisstheten om det som skjer og iverksette tiltak for å forhindre ytterligere skade og fremme fred og likhet i regionen, fortsetter Abu Saif.

Netanyahus nye regjering har blant annet annonsert en utvidelse av byggingen av bosettinger på den okkuperte Vestbredden – stikk i strid med folkeretten. Israels nye sikkerhetsminister har også bestemt at palestinske flagg må fjernes fra offentlige steder, innført straffetiltak mot palestinske myndigheter, og nekter palestinske ledere fri inn- og utreise.

VOLDSBØLGE I ISRAEL OG PÅ VESTBREDDEN. De siste månedene har en voldsbølge herjet

Ingen bedring for vingård

TILLITSVALGT: Petter Williams [til venstre] er tillitsvalgt i CSAAWU. Tillitsvalgte opplever ofte trusler og vold, men likevel gir de seg ikke kampen for bedre forhold på vingårdene.

Sør-Afrika er kjent for å produsere vin i verdensklasse som er populær i det internasjonale markedet. Men ingenting av overskuddet drypper tilbake på arbeiderne som gjør den aller tyngste jobben.

NINA HANSSEN [tekst]

NINA HANSSEN og **HARRIET WENNERGREN LIE** [foto]

De flotte reklamebrosjyrene fra Sør-Afrika viser bare den polerte overflaten som er beregnet på turister, vinkjøpere og de rike. Bak fasaden skjuler det seg en annen virkelighet. Gårdsarbeiderne har ikke råd til å handle mat i butikkene lenger fordi prisene på matvarer er skyhøye.

For å overleve, dyrker de egne grønnsaker i den fruktbare jorda rundt boligene sine. Særlig har Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon Women on Farms vært en pådriver for at kvinnene skal produsere egen mat. Noen dyrker også blomster eller andre varer som de selger på det uformelle markedet for å tjene litt ekstra.

STOR MISNØYE. Det er i slutten av oktober 2022. Det nærmer seg sommer i Sør-Afrika, og turistene er på vei tilbake. Mange er opptatt av å dra på vinsmaking i Cape-distriktet. Men det er få som besøker arbeiderne som i generasjoner har bodd i nærheten.

Sist jeg besøkt Sør-Afrika møtte jeg over 40 vingårdsarbeidere som fortalte om tøffe tak med lave lønninger og dårlige vilkår. Kvinnene fortalte om vold og trusler fra arbeidsgivere og om alkoholproblemer. Og det var et sjokk å se boligene der familier var stuert sammen. Arbeiderne var sinte og hadde ikke merket noe framgang i lønn og arbeidsforhold eller bedre levestandard etter at apartheid tok slutt.

Siden den gangen har landet vært igjen- nom en pandemi, og fattigdommen i hele

BEDT OM Å FLYTTE: Meraai Karelse [33] jobber fem dager sover dårlig om natta.

landet har økt ytterligere. Misnøyen med landets regjering er stor. Aldri før har African National Congress (ANC) hatt dårligere målinger enn nå, ett år før Sør-Afrika skal velge president igjen.

LITE OPPTATT AV POLITIKK. De som jobber på vinfarmene er lite interessert i hvem som sitter med den politiske makta. Det har aldri påvirket livene deres. De ønsker å ha en lønn

sarbeiderne i Sør-Afrika

i uka på en av vingårdene i nærheten av bosettingen der huset hennes ligger. Vingårdseieren har flere ganger bedt henne om å flytte ut, og det gjør at hun

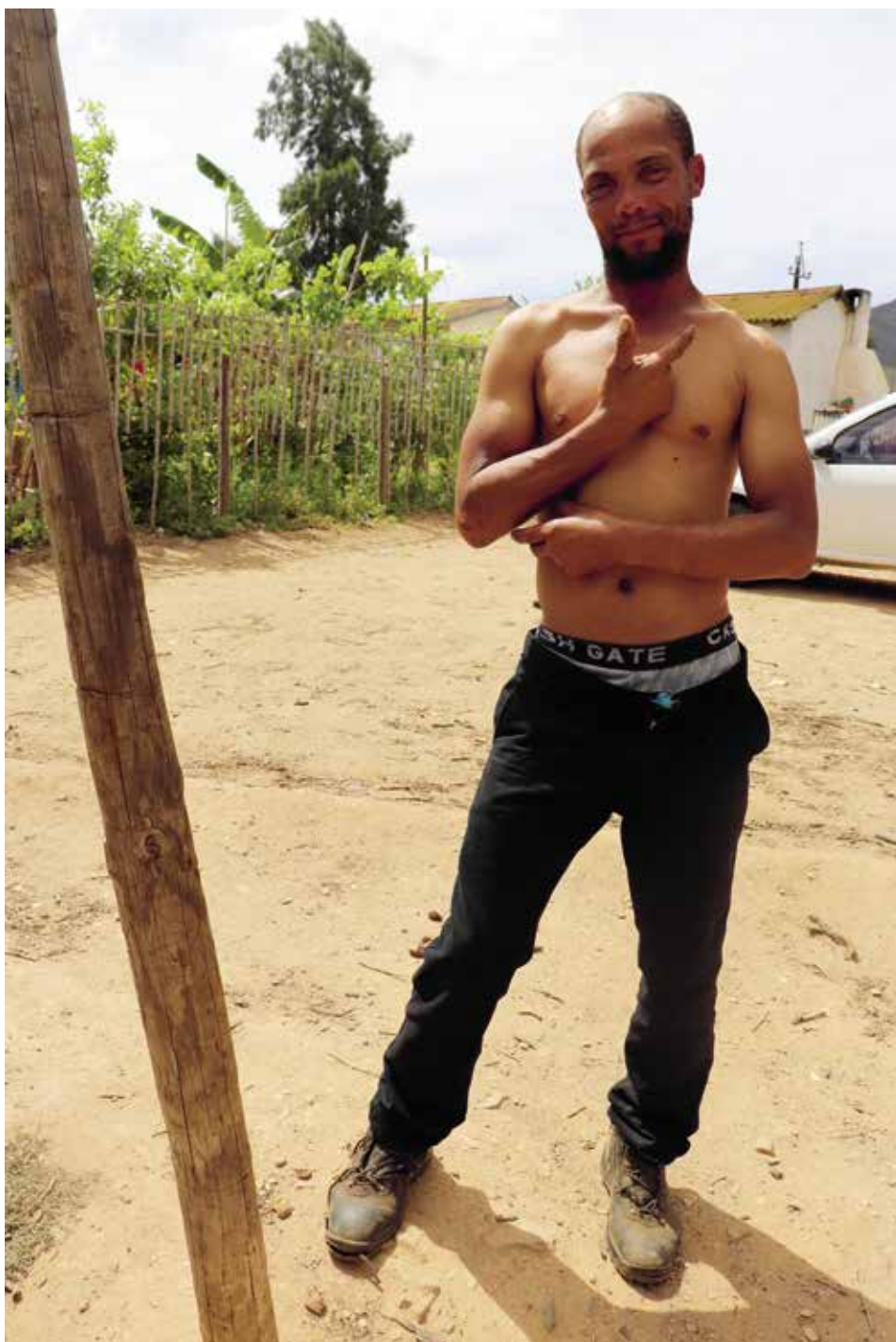
og leve av og en bolig som kan sikre trygge oppvekstvilkår for familiene deres.

– Folk er nok mer opptatt av å ha nok mat til familien og tak over hodet. Vi ser at mange sliter ekstra nå. Flere mister jobben, og en del av husene i enkelte boområder er helt falleferdige, forteller Denia Jansen og Danielle Adele De Witt.

De jobbet begge tidligere i vinindustrien, og for noen år siden deltok de på et Kvinner

kan-kurs som Norsk Folkehjelp sto bak. Her lærte de hvordan de skal organisere seg og drive kampanjer. I dag er begge rådgivere i CSAAWU, en fagorganisasjon som jobber for å forbedre forholdene for vingårdsarbeidere i Sør-Afrika. Til tross for at CSAAWU arbeider helt uten streikekasse, har de flere ganger gjennomført streiker for å bedre arbeidernes kår.

EILØNNÅ LEVE AV. Det er vakkert langs veien til Robertson-distriktet i Western Cape-provinsen. Sammen med de tillitsvalgte og en av Norsk Folkehjelps ansatte i Sør-Afrika, Refilwe Mashaba, er vi på vei for å møte noen av vingårdsarbeiderne her. Målet er å besøke gårder der CSAAWU representerer de ansatte. Det er viktig å ha med seg lokale tillitsvalgte når vi besøker gårdene, både for at innbyggerne skal være trygge på oss og for ►

VIL MELDE SEG INN: Isak Chantel har jobbet på vingården i 15 år. Nå har han fått nok av de dårlige forholdene og vil melde seg inn i fagforeningen CSAAWU.

at de skal vite at vi ikke representerer bonden.

Det er ikke lenge siden arbeiderne ved vingården Concordia tok kontakt med CSAAWU fordi de ønsket å organisere seg. Her sto kampen for bedre boliger og for at kvinnelige arbeidere skal få en lønn å leve av øverst på dagsordenen. Særlig var det mange ugifte kvinner som slet med få endene til å

møtes med lave stillingsbrøker. Nå vil de ha flere heltidsstillinger for kvinner.

UNDER FATTIGDOMSGRENSA. Selv om de rike vingårdseierne har startet turistsesongen og tjener stort på eksport, lever arbeiderne som har bodd her i generasjoner i stor usikkerhet. Det har ennå ikke skjedd noen

vekst i landbrukssektoren, og arbeidsfolk som lever under fattigdomsgrensa begynner å bli utålmodige og er redde for framtida.

Mange av dem vi møter er truet med utkastelse. Det ville vært nærliggende å tro at gårdeierne ønsker å ta vare på de viktige arbeiderne sine, men sannheten er at arbeidsgiverne virker uinteressert og heller ikke bryr seg om at husene forfaller. Derfor lever nå mange arbeidere med frykten for å bli både arbeidsløse og husløse.

CSAAWU er også veldig kritisk til såkalte «labour-workers» eller bemanningsbyråer som mange farmere bruker nå. Slike byråer er voksende i Sør-Afrika, og gjør tilknytningen til arbeidslivet usikker.

DET STINKER I BAKGÅRDEN. Vi svinger inn på det vesle boområdet på Klipdrift farm med 32 hus. I utgangspunktet ser det idyllisk ut, men når vi åpner bildøra, kjenner vi det med en gang. Stanken! Ikke den vanlige lukta av søppel eller sur røyk – her er det en kvalmende kloakklukt.

Isak og Isabella Chantel møter oss sammen med datteren Shannica. De har mange barn, men i fjor mistet de en datter på ett år. Isak har jobbet på gården i 15 år, mens Isabella startet i mai i år. Ingen av dem har meldt seg inn i CSAAWU ennå.

– Jeg har valgt å vente og se, men slik boforholdene her er nå, bør jeg kanskje vurdere det. Om de hjelper oss, sier Isak.

Den lille familien trives godt og føler seg trygg her i nærmiljøet, men liker ikke kloakkstanken. De tar oss med ut i hagen for å vise oss hvor lukta kommer fra. Huset de bor i ligger nærmest den åpne grøfta der kloakken renner. Fra hjørnet av huset er det ikke langt, men grøfta bak klessnora er dekket av frodig villnis som skjuler elendigheten.

Isak sier at han har bestemt seg. Nå vil han bli medlem av fagforeningen. CSAAWU har fått inn flere rapporter om ulykker og sykdom blant arbeidstakerne som følge av skader, råte og mugg, men det er ikke alltid fagforeningene får fulgt opp arbeiderne. Nå er frustrasjonen og oppgittheten stor blant innbyggerne. Utenfor husene er det vakre, frodige daler, men på innsiden er det lite som minner om idyll.

Meraai Karelse [33] jobber fem dager i uka på en av vingårdene i nærheten av bosettingen. Her bor også kjæresten hennes, moren hennes og flere slektninger.

KLOAKK: Isabella Chantel i huset hun deler med mannen Isak og barna. Huset ligger rett ved den åpne kloakken og lukten er plagsom.

Rommet er slitent og vinduene er knust. Meraai sier at selv om huset er «very bad», er hun glad for å ha tak over hodet til hele familien sin. Her er det ingen elektrisitet, men de har et vannklosett som virker. Meraai spyler ned og smiler. Men det er ingen selvfølge at hun får lov til å beholde huset.

– Vingårdseieren har flere ganger bedt meg om å flytte ut, og det gjør at jeg sover dårlig om natta. Men hvor vi skal dra? spør hun, og understreker hvor viktig det er at familien får støtte fra CSAAWU – fagorganisasjonen for landarbeidere som ble stiftet i Robertson-området i Western Cape-provinsen i 2006 for å kjempe mot de grufulle forholdene mange av Sør-Afrikas landarbeidere jobber og lever under.

BODD HER I MANGE GENERASJONER. Få arbeidere har gode sanitære forhold, og

husene ville fått Mattilsynet og helsemyndighetene i Norge til å steile. Men her er det ingen tilsyn, og huseierne bryr seg tydeligvis ikke om arbeiderne bor i helseskadelige hus og med kloakken rett ved.

De slitne arbeiderne forteller om lange dager med hardt arbeid, og de er bekymret for framtida. De vet også at hvis de blir syke, får de ingen hjelp eller støtte, og ingen lønn. Det går ut over familiene deres.

Andre forteller om giftige plantevernmidler som blir sprøytet fra traktor og fly uten at vingårdsarbeiderne blir varslet om det på forhånd så de rekker å søke beskyttelse. Flere av dem som bor i området sliter med astma og luftveisinfeksjoner.

Mange har bodd her i generasjoner, og kjenner ingen annen virkelighet. De fleste har strøm og tilgang til vann, men i lange perioder kan strømmen bli borte uten at de vet

når den kommer tilbake. Noen kan fortelle at arbeidsgiveren kutter strømmen i perioder for å true dem til å flytte ut. Nå vil de ha strøm fra andre leverandører så arbeidsgiveren ikke kan bruke dette som maktmiddel.

Flere vingårdsarbeidere har fagorganisert seg de siste årene, men til tross for at CSAAWU har organisert flere streiker, ser det ikke ut til å ha vært noen bedring i livskvaliteten her siden slutten av apartheid-tida.

De som er tillitsvalgte i CSAAWU og som er aktive i Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon Trust for Community Outreach and Education (TCOE) forteller også at de har opplevd både trusler og vold fra arbeidsgivere som har motsatt seg fagorganisering. Likevel gir de ikke opp kampen for at vingårdsarbeiderne skal få et bedre liv.

– Sivile rammes hardest

Branislav Kapetanović (56) mistet armene og beina i en eksplosjon mens han ryddet klasebomber for det serbiske militæret. Siden har han vært en viktig talsperson for arbeidet med å forby slike våpen. – All bruk av klasevåpen bør fordømmes og stigmatiseres – uansett hvem som bruker dem, sier han.

SISSEL FANTOFT [tekst]

NATOs bombeangrep i Jugoslavia i 1999 varte i 78 dager, og flere enn 500 sivile ble drept. Om lag 150 mistet livet som følge av klasevåpen, ifølge Human Rights Watch. Året etter ble Branislav Kapetanović sendt til Dubinje-flyplassen i Sjenica sørvest i Serbia sammen med en gruppe offiserer for å lete etter rester av klaseammunisjon.

– Vi gjennomførte et stort område, og like før vi skulle dra tilbake til basen kom noen soldater bort til oss og sa at de hadde funnet seks eller sju ueksploderte klasebomber. Jeg beordret dem til å holde seg på trygg avstand, og beveget meg forsiktig nærmere. Siden det var over ett år siden bombingene, hadde gresset vokst seg høyt. Idet jeg begynte å jobbe med den første bomben, eksploderte den, forteller han.

Soldatene fraktet Kapetanović til et sivilt sykehus i nærheten, hvor han gjennomgikk flere hasteoperasjoner.

– Jeg mistet begge armene og begge beina. Hørselen og synet ble skadet, og jeg fikk eksplosjonsskader i hodet og lungene. Samme kveld ble jeg fraktet til et militært sykehus i Beograd, hvor jeg ble værende i fire år. Jeg gjennomgikk mellom 25 og 30 operasjoner, sier han.

NY DEBATT: Krigen mellom Russland og Ukraina har ført til at debatten om klasevåpen igjen har blusset opp. FOTO: HILDA KLAVENESS

FAKTA

- Klasebomber er våpen som inneholder titalls eller hundrevis av mindre eksplosive småbomber. Disse spres over store områder, og dreper og skader sivile og militære vilkårlig.
- Det er anslått at mellom 5 og 30 prosent av de små bombene inne i hver klasebombe ikke detoneres når de slippes over et område, og blir liggende igjen som landminer.
- Konvensjonen om klaseammunisjon er en internasjonal avtale som forbyr all produksjon, lagring, eksport og bruk av klasevåpen.
- Norge var en sterk pådriver for å etablere et internasjonalt forbud mot klaseammunisjon.
- Avtalen ble vedtatt av 107 stater i Dublin i 2008, og undertegnet av 94 stater i Oslo i desember samme år.
- Avtalen trådte i kraft 1. august 2010.
- 110 land har ratifisert konvensjonen. 13 land har signert, men ikke ratifisert konvensjonen i sine respektive parlamenter.
- Fram til 2019 var det blitt destruert 178 millioner klasebomber verden over som en konsekvens av forbudet.

BLE OVERTALT TIL Å DELTA. Kapetanović vente seg raskt til å bruke kroppen, selv om han hadde mistet alle lemmene.

– De fleste ofre for klasebomber med lignende skader har problemer med å lære å bruke kroppen igjen, men for meg gikk det

bra. Årsaken til at jeg hadde så mange operasjoner var at nervene ble skadet. Selv om jeg var dekket av bandasjer, smilte jeg alltid når legene og sykepleierne så til meg, forteller han.

Etter at han ble utskrevet fra sykehuset, tilbrakte Kapetanović dagene i leiligheten sin i Beograd, hvor han forsøkte å tilpasse seg sin nye tilværelse.

– I to år gjorde jeg ingenting, men en dag i 2006 ringte Jelena Vicentic fra Norsk Folkehjelp og spurte om jeg kunne tenke meg å være med i filmen Yellow killers. Først sa jeg nei, fordi Serbia har dårlige erfaringer med NGO-sektoren, men Jelena forklarte at Norsk Folkehjelp driver med humanitært arbeid. Til slutt lot jeg meg overbevise, sier han.

GLOBALT NETTVERK. I februar 2007 publiserte Norsk Folkehjelp en rapport om NATOs bruk av klasebomber i Serbia i 1999 som konkluderte med at bombene åtte år senere fortsatte å ta liv, og at sivile ble hardest rammet. Samme måned startet daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre en internasjonal prosess for å forby klasevåpen. På det første møtet i Oslo i 2007 forpliktet 46 land seg til å jobbe for et forbud innen utgangen av 2008.

I Yellow killers fortalte serbiske ofre for klasebomber sine historier, og ble synlige lobbyister i et verdensomfattende nettverk av klasebombeofre i prosessen fram mot et forbud.

Kapetanović deltok på møtet i Oslo, og på senere møter blant annet i Wien og ved NATOs hovedkvarter i Brussel. Etter en konferanse i Peru ble han talsperson for Cluster Munition Coalition [CMC], et verdensomspennende nettverk av 250 organisasjoner som Norsk Folkehjelp sto i spissen for.

– Jeg ønsker å bidra til å forhindre at sivile

TALSMANN: Da den tidligere minerydderen Branislav Kapetanović ble spurt av Norsk Folkehjelp om han ville delta i en film om klasevåpen, sa han først nei, men så ombestemte han seg og nå ser han på sitt engasjement mot klasevåpen som en videreføring av arbeidet som minerydder.

FOTO: STÉPHANE DE GREEF

blir drept og skadet av klasebomber. Jeg ser på dette som en fortsettelse av arbeidet jeg gjorde da jeg jobbet med å fjerne restene av slike bomber, sier han.

DREPER 300 I ÅRET. Siden forbudet mot klasevåpen trådte i kraft i 2010, er nesten 200 millioner klasebomber destruert. Likevel finnes det fremdeles rester av klaseammunisjon i 26 stater og tre andre territorier rundt om i verden.

– Jeg tror at antallet klasebomber som fremdeles befinner seg i ulike land er minst like høyt som antall destruerte. De mest utsatte landene er kanskje Vietnam, Laos, Kambodsja og Libanon. Klaseammunisjon kan ligge langt under bakkenivå, derfor er de ofte vanskelige å oppdage, sier Kapetanović.

USA slapp mer enn 400 000 tonn klaseammunisjon over Vietnam mellom 1965 og 1973. Fremdeles mister opp mot 300 mennesker hvert år livet på grunn av blindgjengere. Norsk Folkehjelp har siden 2008 jobbet med rydding og destruering av blindgjengere fra klasebomber og andre eksplosiver.

ETTERLYSER STRAFFEREAKSJONER. Det er påvist at klasevåpen også er brukt i krigen i Ukraina. Norsk Folkehjelp er i ferd med å starte eksplosivrydding i landet.

– Det er bekreftet at Russland bruker klasevåpen i Ukraina, men slike våpen brukes også fra ukrainsk side – jeg har kilder fra begge sider, sier Kapetanović.

I mars 2022 uttalte den norske E-tjenesten at russiske styrker bruker klasevåpen i Ukraina. Ifølge blant andre The New York Times har også det ukrainske forsvaret «med høy sannsynlighet» selv brukt slike våpen. Verken Russland eller Ukraina har signert forbudet mot klasevåpen.

– Krigen i Ukraina har ført til at debatten om klasevåpen har blusset opp igjen. Det internasjonale samfunnet bør stigmatisere og fordømme bruk av klasevåpen på det sterkeste, uansett hvem som bruker det, fastslår han.

Selv om klasevåpen brukes av begge parter, er det Ukraina som blir sittende igjen med udetonerte blindgjengere, som potensielt kan skade eller drepe sivile.

– Et land vil gjøre alt for å forsvare og beskytte sitt territorium, og det innebærer noen ganger bruk av uautoriserte metoder. Jeg mener at vestlige land som forsyner Ukraina med våpen har en forpliktelse til å si at hvis de bruker klasevåpen, vil de ikke få andre våpen, sier han.

Landene som har signert forbudet forplikter seg til å verken produsere, lagre, eksportere eller bruke klasevåpen, men det ligger ingen sanksjonstiltak i den nåværende avtaleteksten.

– Avtaleteksten bør etter min mening inneholde noen juridisk bindende sanksjoner, som innebærer at land som bruker klasevåpen blir straffet, sier han.

At klasevåpen fremdeles brukes i krig, gjør at det vil ta enda lenger tid før slike våpen er historie.

– Det vil ta mange år før vi er kvitt disse våpnene. Mitt håp er at vi en dag vil se en verden fri for klasevåpen, og jeg har viet livet mitt til å jobbe for det, sier Branislav Kapetanović.

Slaget om Intag-dalen

– det tapte paradiset?

I over 20 år har gruveselskapene forsøkt alt for å komme i gang med virksomhet i den vakre Intag-dalen i Ecuador. Først angrep de lokalbefolkningen med paramilitære styrker; nå bestikker de dem med høyt betalte jobber, og motstanden taper terreng.

TORUNN AASLUND [tekst og foto]

For å komme til Intag-dalen må man starte i kantonhovedstaden Cotacachi på nesten 3000 meters høyde i de ecuadorianske Andesfjellene. Fra det kjølige og karrige høylandet går nedstigningen til den frodige dalen. Langs smale veier, med bratte fjellvegger på den ene siden og dype stup på den andre, blir vegetasjonen tettere og grønnere for hver sving.

Den subtropiske dalen ligger på 1800 meters høyde og er omgitt av tåkeskog oppe i fjellsidene. Dalen har et av verdens høyeste arts mangfold, og er hjemmet til mange utrydningstruede arter som brillebjørn, harlekinfrosk og jaguar.

Siden 1996 har det foregått en kamp om dalen mellom lokalbefolkningen og gruveselskaper som har fått konsesjon for å utvinne kobber. I begynnelsen var motstanden stor, men nå er de som fortsatt kjemper i mindretall, og de frykter at de er i ferd med å tape kampen om dalen. Kampen har forårsaket store konflikter i de små lokalsamfunnene, og familiemedlemmer har blitt bitre fiender.

MOTSTANDSKAMPEN. Jorge Ramirez var en av lederne da motstandskampen startet etter at den første konsesjonen for gruvedrift ble gitt i 1996. På midten av 2000-tallet utviklet konflikten seg til voldelige konfrontasjoner

MOTSTANDSBEVEGELSEN: Jorge Ramirez har slåss mot gruveselskapene i over 20 år. Sønnen Bryan har sluttet seg til kampen og drømmer om å drive med økoturisme

ner mellom lokalbefolkningen og paramilitære grupper ansatt av det kanadiske gruveselskapet Acendent Copper.

Lokalbefolkningen stengte veien inn i dalen med kjettinger, og sto vakt for å hindre at gruveselskapenes folk fikk adgang til området. Etter flere voldelige trefninger rundt veisperringen kom en gruppe på over 50 paramilitære seg inn i området og slo leir i skogen.

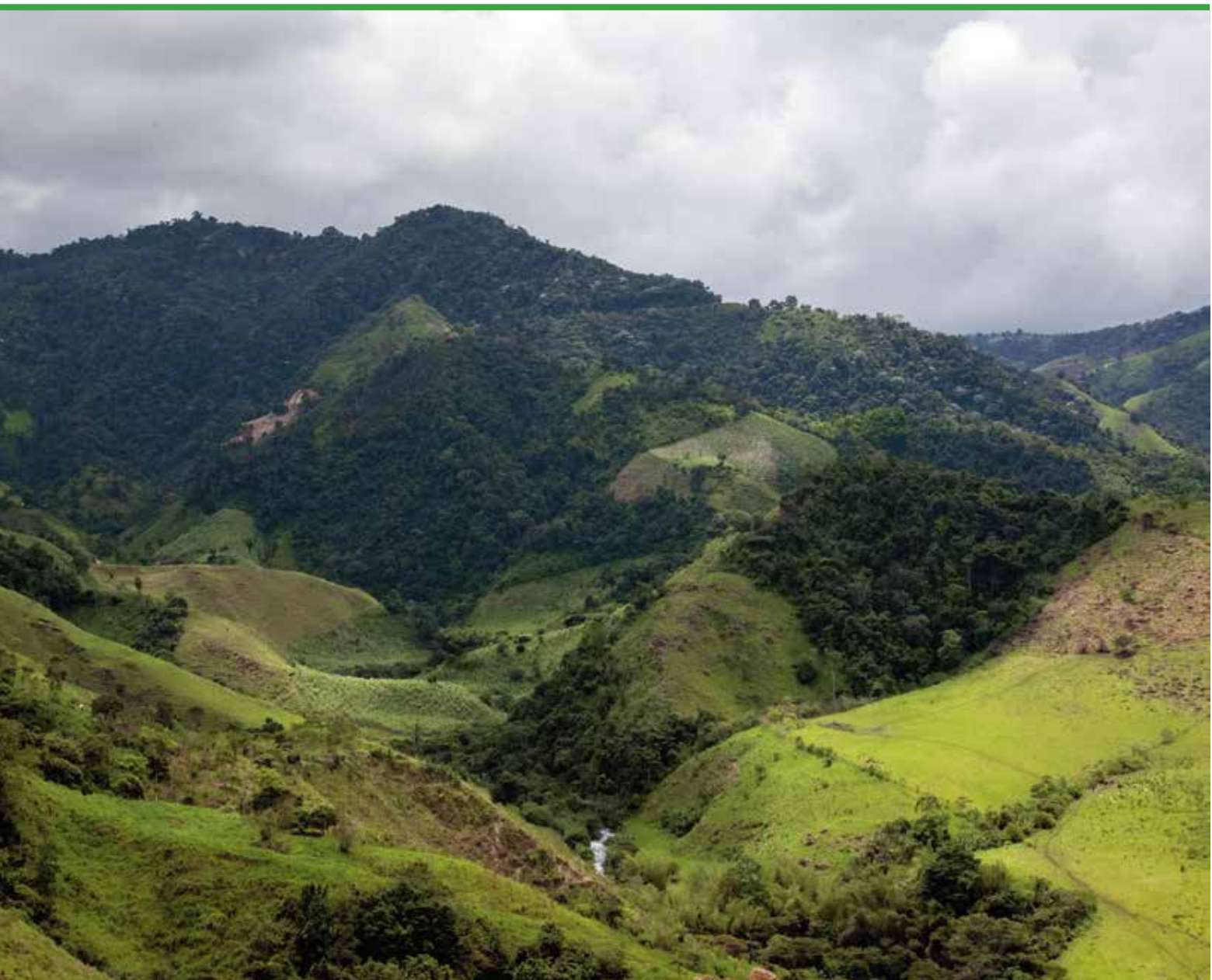
– Vi omringet dem og skjøt i lufta med jaktgeværene våre, og lyktes i å avvæpne dem, forteller Jorge. – Vi sperret dem inne i kirken i Junin og kontaktet pressen og myndighetene. Etter fem dager ble de paramilitære utlevert og geleidet ut av dalen av politiet.

INTAG-DALEN: Dalen ligger bortgjemt og er vanskelig nå i fare for å bli ødelagt av gruveselskaper som ønsker

I 2011 tok et annet gruveselskap over konsesjonen. Det chilenske selskapet Codelco, på vegne av det statlige ecuadorianske selskapet ENAMI, endret taktikken. Istedenfor voldelige konfrontasjoner ansatte de lokale innbyggere, gjerne én person i hver familie. For 1000 dollar i måneden fikk de ansatte oppgaver som å vedlikeholde veien opp til gruveleiren og pusse opp skoler og offentlige bygg. Lønna var langt høyere enn det arbeidsoppgavene tilsa, og håpet om godt betalte jobber i gruveindustrien førte til at flertallet i lokalbefolkningen nå ønsket gruve-driften velkommen til dalen.

REISEN TIL PERU. I 2014 reiste mange av innbyggerne til en kobbergruve i Peru. Det de

tilgjengelig, som et subtropisk juv som skjærer gjennom høylandet. Dalen, som har et av verdens høyeste arts mangfold, med mange truede dyrearter, står å utvinne kobber.

ØDELAGT NATUR: Alt dere kan se bak meg vil bli hugget ned og ødelagt av gruvedriften, forklarer Israel Perez.

så der var utarmet natur og innbyggere som ble tvangsflyttet. Da gruveselskapene kom i gang med utvinning, ble nemlig alle de lokalt

ansatte erstattet med gruvearbeidere som ble hentet inn utenfra. Etter denne reisen økte igjen støtten til motstandskampen, og Jorge Ramirez reiste til Quito sammen med den lokale politikeren Polibio Perez og krevde å få snakke med innenriksministeren.

– Bare Polibio fikk komme inn til ministeren, forteller Jorge. – Så jeg satte meg på bussen hjem, sammen med en nabo. Bussen ble stoppet av politiet som ba alle om ID-kort. Da de kom til meg, fortalte de at jeg var etterlyst og sa at jeg måtte bli med dem. Jeg visste at jeg ikke kunne være etterlyst. «Dersom det er en feiltakelse skal vi kjøre deg hjem etterpå», sa de til meg.

Jorge ble arrestert og tiltalt for terrorisme, og tiltalen ble etter hvert endret til sabotasje

og skadeverk på offentlig eiendom. Det var det statlige gruveselskapet i Ecuador som hadde anmeldt Jorge, og han endte opp med å tilbringe ti måneder i fengselet i Cotacachi.

– Da jeg endelig kunne reise hjem til familien min, ble jeg tatt imot som en helt, forteller han. – Hele motstandsbevegelsen hadde møtt opp, og det var bare takket være presset fra disse støttespillerne at jeg ble sluppet fri.

MOTSTANDEN SVEKKES. Gjennom hele vårt besøk i Intag-dalen er det to navn som går igjen. Det er Polibio Perez – ham kommer vi tilbake til senere – og Auky Tituaña, som var ordfører i Cotacachi fram til lokalvalget i februar 2023. Han var også ordfører da mot-

AUCC: Lederen i Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon AUCC, Jorge Izama, forteller at de har fremmet sak mot planer om gruvedrift for grunnlovsdomstolen, men prosessen er langdryg og blir stadig utsatt.

standskampen var som sterkest i to perioder fra 2006 til 2014. I den første perioden var han en av de tydeligste motstanderne mot gruvedrift i dalen, men så skjedde det noe.

– Tituaña er ikke tydelig på hva han mener om gruvedrift, men han fører nå en politikk som fjerner hindre og legger til rette for gruveselskapene, sier Jorge Izama, lederen for Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon i Cotacachi – AUCC.

Mellom 2014 og 2018 innførte den daværende ordføreren Jomar Cevallos en rekke lokale vedtekter for å sikre lokal deltakelse.

– Vi har tatt gruvesaken til grunnlovsdomstolen, men prosessen er langdryg og det kan ta mellom fem og ti år før vi får noen avgjørelse, sier Izama. – Det er også tydelig at Auky Tituaña har motarbeidet initiativ som kan skaffe dalen inntekter og arbeidsplasser uavhengig av gruveindustrien. Han har stengt ned et vannkraftverk som ble drevet av folket i dalen, og vil tvinge folk til å akseptere gruvedrift som den eneste mulige inntektskilden.

ØKOTURISME. I det lille samfunnet Junin i bunnen av dalen bor Jorge Ramirez sammen med familien. Han drømmer om å drive økoturisme, men om gruveselskapene lykkes i å starte sin aktivitet, vil det få ødeleggende

konsekvenser for dalen, arts mangfoldet og folkene som bor der.

Jorge pleier å ta med seg turister opp i tåkeskogen for å se to vakre vannfall der hvor det chilenske gruveselskapet har etablert en leir.

I 2018 var ombudsmannen her for å ta vannprøver etter at gruveselskapet hadde prøveboret. Vannprøvene tatt ved vannfallene var gule i fargen, og tester viste at vannet var forurenset. Dette førte til at ombudsmannen midlertidig har stengt all gruveaktivitet her.

ALTERNATIVE INNTEKTS MULIGHETER. Tilbake i familien Ramirez' gjestehus møter vi Jorges kone Ileana Torrez og sønnen Bryan. Paret har begge vokst opp i dalen og har kjent hverandre siden de var barn. 25 års ekteskap har gitt dem fire barn – tre gutter og en jente: Bryan (24), Freddy (21), Anderson (19) og Evelyn (17).

Bryan har bygd et imponerende gjestehus for økoturister i bakhagen. Det er et stort hus på påler med tre felles soverom, dusjer og toaletter. Han hadde ingen erfaring med tømring, men ved hjelp av YouTube bygde han huset på under ett år.

– Dette er min måte å vise motstand mot gruveindustrien på, sier Bryan. – Ved å bygge opp alternative måter å skape inntekter på, kan folk kan se at de ikke er avhengig av gruvedriften som vil ødelegge den unike naturen og de mulighetene den gir oss.

KONGEN AVECUADOR. Bryan er en sjeldenhet, får vi høre. I den avsidesliggende dalen er det ikke vanlig å være en utadvendt sjarmør med en plan om å bruke sine grønne øyne til å spre kunnskap om hvilke skader på naturen gruvevirksomhet kan føre til.

Bryan får mange oppdrag som modell, og har meldt seg opp til modellkonkurransen «King of Ecuador». Dersom han vinner, vil han bruke plattformen til å skape blest om kampen mot gruveindustrien, og pengepremiene vil han bruke til å bygge ut barndomshjemmet til en populær destinasjon for økoturister.

– Min drøm er her, og jeg har ingen ønsker om å reise noen steder. Jeg vil bli boende her og utvikle stedet, forteller han.

Bryan har store planer om å produsere økologisk mat til gjester og for salg, og arrangere konserter med lokale musikere. Han vil til og med grave ut et svømmebasseng i bakhagen. Ingen bør tvile på at han er i stand til å nå målene sine. Hans crowd-funding for prosjektet er det mest vellykkede i Ecuador. Han har til nå samlet inn 150 prosent av det han hadde satt seg som mål, og mektige klimaaktivister som Leonardo DiCaprio har lagt merke til arbeidet hans.

KAMPENS SPLITTET BRØDRENE. Sammen med AUCC tar Jorge og Bryan oss med til et lokalt meieri. Eierne Israel Perez er Polibio Perez' bror, og kampen om dalen har drevet fami-

TÅKESKOG: Gruveselskapets leir er omgitt av tåke. I påvente av en dom i grunnlovsdomstolen er leiren enn så lenge tom.

lien fra hverandre. I mange år sto brødrene sammen i kampen mot gruveselskapene. Polibio ble ansett som en av motstandsbevegelsens ledere. Nå omtales Polibio som en forræder i bevegelsen. Han mottar store summer fra gruveselskapene, og jobber for at de skal få innpass i dalen.

– Det er som et mirakel, sier 64-årige Israel Perez om utsikten over dalen fra fabrikkens hans. – Denne vakre utsikten og alt dette dere ser vil de ødelegge hvis de får etablere gruvedrift her.

– Vi har alltid levd av skogen her, og der- som gruveselskapene vinner, vil alt forsvinne. Lokalsamfunnene vil bare leve videre i historien. Folk og lokalsamfunn vil bli tvangsflyttet, og jordras vil ødelegge de skogkledte fjellssidene. Letingen vil dekke 5000 hektar, som vil bli sterkt preget av mellom 400 og 500 borehull i tillegg til infrastruktur som veier, leirer og dammer for restavfall.

Israel forteller om de voldelige kampene på 2000-tallet, og om hvordan han ble skutt i beinet da han kjempet side om side med sin bror. Polibio førte ordet i samtalene med politi og myndigheter under de voldelige konfrontasjonene.

– Jeg vet ikke hva som har skjedd med Polibio, sier Israel. – Han forrådte oss alle. Det er smertefullt. Han pleide å være en god leder, kanskje var det penger som gjorde utslaget, sier han ettertenksomt.

– At det har skjedd med min bror, sårer meg dypt. Så mye tillit er tapt. Jeg var hans livvakt og beskyttet ham alltid. Nå snakker han ikke med meg. Tar ikke telefonen når jeg ringer, og hilser ikke hvis jeg møter ham på gata. Slik har det vært i tre år nå, og ingen stoler på ham lenger. Partiet han tilhørte har ekskludert ham, og jeg er sikker på at gruveselskapet også vil forlate ham når han ikke lenger sitter i posisjon. Ingenting av dette ville skjedd hadde det ikke vært for gruveselskapene, avslutter Israel. – De har skapt dype, utiligvelige skiller i dette samfunnet.

FLERTALLET ER FOR GRUVEINDUSTRIEN.

Gruveselskapenes strategi med å kjøpe seg støtte i Intag-dalen ser ut til å lykkes. I tillegg til arbeidsplassene de har opprettet, har de satt i gang småskalaprojekter der de har gitt lokalbefolkningen kyllinger til oppdrett. Under koronapandemien delte de ut matkurver.

Motstandsbevegelsen anslår at 75 prosent av befolkningen nå støtter gruvedrift

ØKOTURISME: Bryan Ramirez viser stolt fram gjestehytta han selv har bygget ved hjelp av instruksjonsvideoer på YouTube. Her tar familien imot økoturister som ønsker å besøke den vakre dalen. Fra venstre: Bryan [24], Evelyn [17], svigerdatter Ruby [21], mor Illeana Torrez og far Jorge Ramirez.

fordi de håper at det vil gi lokalsamfunnene mange nye arbeidsplasser.

– Det de ikke tar med i beregningen er at ingen her har den kompetansen som trengs når gruvedriften kommer i gang. Arbeidsplassene de har opprettet vil forsvinne igjen. Og befolkningen vil måtte flytte, så det vil ikke være noen lokalsamfunn igjen å hente arbeidskraft fra, avslutter Jorge.

ET SVAKT HÅP. Rett før denne saken går i trykken, skjer det noe i Cotacachi som kanskje gir et håp om en bedre framtid for Intag-

dalen. Den 5. februar 2023 var det lokalvalg, og ordføreren Auky Tituaña tapte kampen om ordførervervet mot Jomar Cevallos.

Cevallos var ordføreren som fra 2014 til 2018 innførte en rekke lokale vedtekter som styrket lokalbefolkningens medbestemmelse og som Tituaña systematisk har forsøkt å fjerne. Cevallo har tidligere vært leder i Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon AUCC, og er grundig forankret i de folkelige bevegelsene. Dette betyr forhåpentligvis at folket i Intag-dalen endelig har fått en viktig alliert i kampen mot gruveselskapene.

Når **hvert minutt** teller

Stadig flere søk-og redningsaksjoner gjelder personer med demens eller i livskrise. Norsk Folkehjelp Modum og omegn etablerte seg i 2021 for å spesialisere seg på søk, redning og beredskap lokalt.

SISSEL FANTOFT [tekst]
ELLEN JARLI [foto]

I 2022 deltok Norsk Folkehjelp i 143 søk- og redningsaksjoner etter personer med økt selvmordsrisiko – en økning på 13,5 prosent fra året før. Ifølge Hovedredningssentralen søkes det hvert år i gjennomsnitt etter om lag 1700 personer på land i Norge – nesten fem personer hver eneste dag. Selv om de aller fleste kommer til rette, enten det er turgåere, barn som har forvillet seg vekk fra foreldrene eller ungdommer som har stukket

av hjemmefra, viser statistikken fra Norsk Folkehjelp at søk etter sårbare personer øker.

– I de bortimot 13 årene jeg har vært frivillig redningsmannskap, har det definitivt skjedd en vridning fra turgåere til personer i kategoriene demens og psykiatri. De aller fleste aksjonene vi deltar på i dag gjelder søk etter sårbare personer, sier leder Geir Danielsen i Norsk Folkehjelp Modum og omegn.

SØK ETTER SÅRBARE PERSONER. Søk etter personer med demens eller i livskrise får ikke nødvendigvis mye oppmerksomhet i medi-

KALDT: Henrik Thomassen er markør i 16 minusgrader og blir heldigvis raskt funnet og tatt hånd om.

← **SÅRBARE:** De aller fleste redningsaksjoner Norsk Folkehjelp Modum og omegn deltar i, handler omsøk etter sårbare personer.

for eksempel gps og geofencing, men det er en del praktiske utfordringer knyttet til dette. I tillegg skal personvernet ivaretas, sier Kim Bråten, et av lagets medlemmer.

Geofencing innebærer at personen kan bevege seg fritt innenfor et visst areal, men så snart vedkommende krysser grensa, går alarmen hos hjemmetjenesten.

– Mange eldre skriver under samtykkepapirer slik at pårørende kan ta i bruk slik teknologi hvis de skulle utvikle demenssykdom senere, sier han.

LIVSVIKTIGE AKSJONER. Mer enn 20 prosent av alle søk- og redningsaksjoner Norsk Folkehjelp deltar i gjelder personer med selvmordstanker. Norsk Folkehjelps veileder «Redningstjenesten og personer med økt selvmordsrisiko» omtaler den vanlige og livsfarlige myten om at det er nytteløst å redde personer som ønsker å ta livet sitt fordi de bare vil prøve igjen – og til slutt lykkes. Men studier viser det motsatte: Hele sju av ti som reddes fra selvmord vil ikke forsøke igjen. Derfor er raske og effektive aksjoner livsviktige også når det gjelder søk etter personer med økt selvmordsrisiko.

SAMARBEID: Geir Danielsen sammen med innsatsleder Tom Richard Jansen i Sør-Øst politidistrikt har et godt samarbeid.

Jorun Løvaas Andersen i Norsk Folkehjelp Modum og omegn har selv opplevd å miste en slektning i selvmord. Hun deltok i leteaksjonen hvor han til slutt ble funnet i nærheten av hjemmet.

– Selv om han ble funnet omkommet i 1995, endrer ikke det følelsesmessige rundt opplevelsen seg, sier hun.

Pårørende til personer med økt selvmordsrisiko som blir meldt savnet, sliter ofte med skyldfølelse på toppen av bekymringen.

SOM Å KOMME HJEM. Norsk Folkehjelp Modum og omegn ble etablert i oktober 2021 og har i dag sju aktive medlemmer. Selv om laget er relativt ferskt i Norsk Folkehjelp, har medlemmene til sammen mer enn 60 års erfaring fra frivillig redningsarbeid i Røde Kors.

ene, men er en viktig del av oppdraget for frivillige organisasjoner. Statistikk viser at hele sju av ti personer med demenssykdom vil gå seg bort minst én gang i løpet av sykdomsforløpet, og mange vil gjøre dette gjentatte ganger. Siden antall mennesker med demens vil dobles i Norge fram mot 2030, vil det med stor sannsynlighet bare bli flere slike aksjoner framover.

– Forhåpentligvis vil ny teknologi gjøre det enklere å spore opp savnede personer med demens i framtida. Det foregår flere prøveprosjekter med lokasjonsbasert teknologi,

TEMA: Søk etter sårbare personer

– Vi ønsket å starte et mindre og mer lokalt basert lag med flatere struktur som spesialiserer seg på søk og redning. For oss var Norsk Folkehjelp et naturlig valg. Jeg har selv vokst opp med foreldre som var aktive i fagbevegelsen, og synes det er veldig spennende å bli bedre kjent med Norsk Folkehjelps historie. For meg føles det som å komme hjem, sier Jorun Løvaas Andersen.

Hun jobber til daglig som helsefagarbeider i et bofellesskap for personer med sammensatte psykiske sykdommer. Camilla Friseid er lærer, Maren Solheim barnevernspedagog og rørlegger, Kim Bråten er rådgiver i Modum kommune, og lagets leder Geir Danielsen har flere ulike roller i Viken fylkeskommune.

– Selv om vi har byttet organisasjon, vil vi alltid sette pris på resten av Frivillige organisasjoners redningsfaglige Forum (FORF), en nasjonal sammenslutning av flere organisasjoner. Vi samarbeider jo ofte med andre i aksjoner. Vi har mye relevant utdanning og erfaring i laget, og kjenner området vi dekker godt. Vi opplever at vi får utnyttet vår kompetanse innenfor søk og redning enda bedre i Norsk Folkehjelp, sier Løvaas Andersen.

VERDIFULL KOMPETANSE. En iskald søndag i januar er lagets medlemmer samlet i Nakkerud på Ringerike på en temadag om søk etter sårbare personer. Kai Roar Bjerkeengen er invitert som foredragsholder, og i tillegg gjennomfører laget en øvelse for gjennomføring av et søk. Bjerkeengen har bakgrunn både som frivillig i Røde Kors, begravelsesagent og ambulansearbeider, og deler sin brede erfaring med den lydhøre forsamlingen.

Henrik Thomassen påtar seg rollen som markør i øvelsen.

– I dag skal vi søke etter en savnet person bosatt i Vikersund som har en historie med psykiatriske lidelser og tidligere selvmordsforsøk. Derfor antar vi at han har økt selvmordsrisiko. Han ble sist sett kl. 13, og politiet gjennomfører undersøkelse av bosted og snakker med pårørende, informerer Geir Danielsen før søkte settes i gang.

– Jeg har erfaring som aksjonsleder fra tidligere, og har derfor også ofte den rollen i Norsk Folkehjelp når laget vårt kalles ut. Da sitter jeg gjerne i KO sammen med politiet og koordinerer våre ressurser, og av og til også mannskaper fra andre organisasjoner, avhengig av hvor mange som møter opp. Vi opplever at søk og redning får stor oppmerk-

BRUKER FRITIDEN: Medlemmene i Norsk Folkehjelp Modum og omegn bruker søndagen på å øve på søk og redning av sårbare personer. F.v.: Camilla Friseid, Jorun Løvaas Andersen, Geir Danielsen og Kim Bråten.

KUNNSKAP: Foredragsholder Kai Roar Bjerkeengen har erfaring fra både frivillig redningstjeneste, begravelsesbyrå og ambulansetjenesten, og prater til en lydhør forsamling.

← **OMSORG:** Mannskapet jobber raskt og effektivt ved funn av sårbare personer som enten frivillig eller ufrivillig er savnet.

somhet i Norsk Folkehjelp, og siden vi alle har en travel jobbhverdag, ønsket vi å spisse oss inn på dette feltet i tillegg til beredskap slik at vi får utnyttet vår kompetanse best mulig, sier han.

UVURDERLIG RESSURS. Også innsatsleder Tom Richard Jansen og politibetjent Kristin Støver fra Sør-Øst politidistrikt tar turen innom temadagen hos Norsk Folkehjelp Modum og omegn denne søndagen.

– Redningstjenesten er basert på innsats fra frivillige, som er en helt sentral og svært verdifull ressurs i søk etter savnede personer. Vi er takknemlige hver eneste gang de bruker

fritiden sin på å stille opp for andre. I slike aksjoner er tiden ofte en faktor som jobber mot oss, derfor er det viktig å aktivere frivillige mannskaper på bakken raskt i kombinasjon med andre ressurser, sier Jansen.

– Mye av styrken i de frivillige organisasjonene ligger i den lokale tilhørigheten. Vi er godt kjent i området vi dekker, sier Danielsen.

– For oss i politiet er stedskompetansen hos de frivillige gull verdt. De har også kompetanse politiet ikke besitter selv, for eksempel når det gjelder «lost person behavior», sier Jansen. – Frivillige mannskaper er en uvurderlig ressurs for oss å spille på i søk- og redningsaksjoner. Vi hadde ikke klart oss uten.

Demens og selvmordsrisiko

er redningstjenestens største utfordringer

Frivillige i redningstjenesten må være forberedt på å måtte lete etter mennesker som er i en svært sårbar livssituasjon.

IDA KROKSÆTER (tekst og foto)

– Veldig mange forbinder redningstjenesten med det å lete etter savnede skiløpere eller turgåere på fjellet. Men demens og selvmordsrisiko har i lengre tid vært de to store kategoriene av savnede som vi leter etter. Det har vi ikke snakket så høyt om, men det er det på tide at vi gjør, sier Jonas Vikran Hagen, seksjonsleder for førstehjelp og redningstjeneste i Norsk Folkehjelp.

Norsk Folkehjelps frivillige rykker ut på over 400 søk- og redningsaksjoner i året. I nesten 50 prosent av tilfellene dreier det seg nå om søk etter personer med demens eller økt selvmordsrisiko. Denne typen oppdrag stiller helt spesielle krav til kunnskap og ferdigheter hos de frivillige, understreker Vikran Hagen:

– Vi må være forberedt på at vi kan finne mennesker som trenger akutt førstehjelp, mennesker som er i en akutt livskrise eller til og med ikke er klar over at de har gått seg bort. Det viktigste for oss er å finne dem raskt. Vi vet at mange mennesker med demens har redusert helse, går på medisiner og ofte ikke er godt nok kledd når de forsvinner. Dermed er de svært sårbare for å være utendørs i lengre tid, sier Vikran Hagen.

REDDER LIV. 100 000 mennesker i Norge har demens, og det anslås at antallet vil dobles de neste årene. Når det gjelder selvmord har tallene gått ned siden 90-tallet, men fortsatt tar om lag 650 mennesker sitt eget liv hvert år. Sannsynligvis er det opptil ti ganger så mange selvmordsforsøk.

– Mange av disse blir reddet av rednings-

KUNNSKAP OG FERDIGHETER: Norsk Folkehjelps frivillige rykker ut på over 400 søk- og redningsaksjoner i året. I nesten 50 prosent av tilfellene dreier det seg nå om søk etter personer med demens eller økt selvmordsrisiko. Denne typen oppdrag stiller helt spesielle krav til kunnskap og ferdigheter hos de frivillige.

tjenesten. Vi får ikke nødvendigvis vite hvordan det går med dem senere i livet, men vi har statistikk som viser at svært få av disse dør på grunn av selvmord senere i livet. Dette er dermed noe av det mest livreddende vi gjør, sier Vikran Hagen. – I tillegg er det viktig å vise at det er hjelp å få når man trenger det, påpeker han.

Norsk Folkehjelp har utviklet to veiledere for søk etter disse kategoriene av savnede. Å komme fram i tide er helt avgjørende for å redde liv, og for å lykkes med det er kunnskap om disse savnetgruppene helt avgjørende.

– Alle våre operative ledere får grundig opplæring, og vet hvor personer i disse gruppene av savnede mest sannsynlig befinner seg utfra hvor de sist ble sett. Også mannskapene som er ute og leter har god kjenn-

skap til temaet og er forberedt på hva de kan møte, sier Vikran Hagen.

– Vi har opplevd mange ganger at vi kommer fram akkurat i tide, og dét er et stort ansvar for både den enkelte frivillige og Norsk Folkehjelp som organisasjon. Derfor er det viktig for oss å få så mye kunnskap som mulig om dette, sier Hagen.

Det siste året har mental helse vært i nyhetsbildet mange ganger, blant annet fordi mange har opplevd utfordringer etter pandemien.

– Her har lokallagene våre litt ulike erfaringer. På landsbasis ser vi ikke noen markant økning i oppdrag knyttet til økt selvmordsrisiko, men vi følger med på situasjonen, sier Vikran Hagen.

Når alarmen fra AMK går, er Norsk Folkehjelp en viktig del av nødetatenes respons. I Agder samarbeider lokallagene i Arendal og Åmli om å styrke beredskapen. Det er til god nytte når oppdragene renner inn.

LUDVIG GUNDERSEN [tekst og foto]

Sola titter forsiktig over de snøkleddede åsene som omkranser det lille lokalsamfunnet på Åmli. For de fleste byr den siste søndagen i januar på skitur i marka eller kafébesøk, men mannskapene i Norsk Folkehjelp, Helene Tungland og Sondre Nordås, er ute i et helt annet ærend.

Det er full utrykning. En ungdomsgjeng har ringt 113. Ute på tur i skogen har en i følget segnet om. Det går ikke lange tiden før kontakten mellom AMK og ungdommene blir brutt.

EN KAMP MOT KLOKKA. Med gradestokken snikende ned mot null, er det en kamp mot klokka. Selv et enkelt beinbrudd i skiløypa kan fort bli kritisk om en legger til hypotermi.

– For hvert minutt som går, får du et større problem. For selv om beinbruddet ikke er den største skaden, og ikke nødvendigvis krever hurtigst hjelp, så blir det kritisk om personen må ligge ute, forteller Tungland.

Det siste Folkehjelpas mannskaper hørte var at personen lå ute. Ellers har søkslaget lite informasjon. De drøfter grundig hva som kan møte dem når de kommer fram. Kan det være snakk om et anfall, eller kanskje forgiftning, er rus involvert? Og i verste fall – hva om personen ikke puster?

– Det er alltid spennende, det ukjente, kommer det fra Nordås.

Det er klart en kjenner på adrenalinet når alarmen går. Men Nordås og Tungland klarer fint å holde pulsen nede og hodet kaldt. Begge har flere års erfaring fra kursing, øvelser og skarpe oppdrag.

Bilen kjøres så langt som mulig, og ved skogbrynet laster de av firehjulingen de har på slep. Båren monteres kjapt og legges på sleden. Deretter settes kursen opp i skogen,

Full utrykning

SATSING: Svein Skaare, som er beredskapsleder i politidistriktet [BLPD], forteller at det tette samarbeidet mellom lokallagene i Arendal og Åmli har vært en aktiv satsing de siste årene.

mot posisjonen der ungdommene sist var registrert.

IKKE VANLIG KOST. Det blir en hektisk dag for mannskapene til Norsk Folkehjelp. Kort tid etter at Tungland og Nordås har rykket ut, fortsetter meldingene å renne inn til KO. En skiløper har brukket beinet i skisporet, og samtidig har en hyttebeboer oppdagat at det

ikke bare er koselig med peis, spesielt om en ikke passer på å ha spjeldet åpent. Resultatet er en real kullosforgiftning.

De resterende mannskapene pakker nødvendig utstyr og rykker ut på snøscootere. Beredskapsambulansen er hakk i hæl.

– En såpass hektisk dag er ikke vanlig, flirer Svein Skaare, leder for Norsk Folkehjelp Åmli, etter å ha sendt ut mannskapene sine.

Heldigvis var denne søndagen bare en øvelse, arrangert av Norsk Folkehjelps lokallag i Arendal og Åmli.

SATSING PÅ SAMARBEID. Selv om det i denne omgangen ikke var et skarpt oppdrag, er slike øvelser en viktig del av samfunnsberedskapen i lokalsamfunnet og Norge. Arendal og Åmli er Norsk Folkehjelps lokallag i Agder politidistrikt, som omfatter mesteparten av Agder fylke. Norsk Folkehjelp er en viktig samarbeidspartner for lokalsamfunnet og nødetatene, ved blant annet å utføre sanitetsvakter ved arrangementer og ikke minst

↑ **FULL UTRYKNING:** En ungdomsgjeng på skogstur har ringt 113 og Norsk Folkehjelps lokallag i Arendal og Åmli rykker ut. Denne gangen er det bare en øvelse.

rykke ut til søk- og redningsoppdrag.

Svein Skaare, som også er beredskapsleder i politidistriktet (BLPD), forteller at det tette samarbeidet mellom lokallagene i Arendal og Åmli har vært en aktiv satsing de siste årene.

– Det har mye å si for beredskapen. Det er veldig bra å være sammen, og vi blir inspirert av å treffe kolleger som har de samme interessene og jobber for det samme. Sammen blir vi også bedre og vi får mer utstyr, sier Skaare.

Begge lagene har opplevd et markant oppsving i både aktivitet og antall medlemmer de siste årene. Norsk Folkehjelp Arendal har mer enn doblet medlemsmassen de siste to årene. Begge lokallagene har flere mannskaper som er midt i utdannelsen for å bli

SAMARBEID: Lokallagene i Arendal og Åmli dekker nesten hele Agder politidistrikt. Leder i Norsk Folkehjelp Arendal, Anette Helene Kiil Solstad mener at lagene blir mer synlige når de samarbeider og at tjenestene deres oftere blir etterspurt.

godkjente førstehjelpere, og mange er på god vei til å slutføre kurset i avansert førstehjelp. I tillegg har de nylig skaffet seg en egen beredskapsambulansse.

UTFYLLER HVERANDRE. Lederen for Norsk Folkehjelp Arendal, Anette Helene Kiil Solstad, understreker også at de to lagene i Agder sammen er en viktig støtte for nødetatene i søk- og redningsoppdrag.

– Vi opplever også at andre av våre tjenester oftere blir etterspurt når vi blir mer synlige på skarpe oppdrag i redningstjenesten, sier Solstad.

Hun mener at samarbeidet med Åmli er til stor nytte for lokallaget i Arendal, som holder til ved kysten og i det mer urbane bysamfunnet.

– Vi har hatt en del skarpe oppdrag i Arendal. Disse er ofte urbane. At vi får komme litt mer opp i landet og være med dem som er mer drevne på oppdrag i snø og med scootere, er kjempenyttig for oss, mener hun.

Samtidig bringer Arendal viktige ressurser til bordet. Det innovative lokallaget har blant annet seks piloter for en egen undervannsdronne.

– EN VIKTIG DEL AV REDNINGSTJENESTEN.

Det er ikke bare lagene i Arendal og Åmli som har vokst i antall medlemmer og aktivitet. De

siste ti årene har Norsk Folkehjelps mannskaper nasjonalt rykket ut på stadig flere aksjoner, som søk etter savnede personer, henting av skadde og ved snøskred.

Overbetjent og politikontakt i Åmli, Odd Arvid Bjørnbakk, bekrefter at Norsk Folkehjelps lokallag er en viktig del av redningstjenesten i området.

– Når det er øvelser eller skarpe situasjoner og redningsoppdrag, er Norsk Folkehjelp en del av beredskapen. Vi er veldig heldige som har en så aktiv avdeling som her i Åmli, det betyr mye når det virkelig trengs, sier han.

Bjørnbakk trekker fram hvor viktig det er å ha en samarbeidspartner som er godt utstyrt, og som kan rykke ut på kort tid når det først smeller.

– At de har god kjennskap til området de opererer i, er også en stor fordel. Området vårt har mye vann og vassdrag, dammer og kraftinstallasjoner. Lokallagene er gode på vannredning, og da bruker vi dem.

VIKTIG: Overbetjent og politikontakt i Åmli, Odd Arvid Bjørnbakk, forteller at Norsk Folkehjelps lokallag er en viktig del av beredskapen i området.

SNØ OG FJELL: Anette Helene Kiil Solstad [til venstre] forteller at selv om de har mange skarpe oppdrag i Arendal. Disse er ofte urbane. Da er det nyttig å komme seg litt mer opp i landet og samarbeide med dem som er mer drevne på oppdrag i snø og med scootere. Her sammen med Esben Olsen.

KOMMER TIL DEKKET BORD. Ambulansefagarbeider ved Sørlandet sykehus, Marit Opheim, er helt enig med Bjørnbakk. Selv har hun vært medlem i Folkehjelpa siden 1987, og er fagansvarlig for kurset i avansert førstehjelp.

– Jeg ser virkelig viktigheten av å ha et lokallag. Det er bare se på alle søkene vi blir kalt ut på. Det er veldig bra at vi har et så aktivt lag her på Åmli, sier hun.

I tillegg til søk og redning utfører lokallaget sanitetsvakter ved flere store arrangementer, blant annet Dølemomarknaden med opptil 15 000 besøkende. Opheim kan også fortelle at når ambulansen må rykke ut til en skade eller ulykke, har lokallaget ofte allerede har tatt hånd om pasienten når de kommer fram. For ambulansetjenesten er det da nesten bare å ta vedkommende med seg til nærmeste legevakt eller sykehus.

– Det er veldig viktig på en liten plass som Åmli, sier hun.

SPILLER PÅ LAG. For Helene Tungland og Sondre Nordås blir ferden fram til pasientene en kamp mot elementene. Opp bratte

KULLOSFORGIFTNING: Inne på ei hytte sitter markør Natalia Jablonska fra sanitetsungdommen i Arendal og hiver etter pusten. Per Øyvind Agersborg, Turid Tveit og Cecilie Einarsen er raske med å åpne alle vinduer i hytta før de bærer markøren ut i frisk luft.

høydedrag og gjennom tett skog. Flere steder har snøen måtte gi tapt for vintersola, og etterlatt dype sår av gjørme og slaps. Men

et kjapt blikk over terrenget er alt som skal til før Nordås har klart å peile ut en alternativ rute. De ankommer kjapt søksstedet og

ungdomsgjengen, som nå har søkt ly i et lite skur på en høyde i skogen.

Tungland, som i dag har tatt rollen som pasientkontakt, setter i gang med å undersøke pasienten. Målinger blir utført, og makkerne diskuterer seg imellom før Tungland kan rapportere til KO: Det er snakk om lavt blodsukker. Det er ikke mer enn litt sjokolade og varmepledd som skal til for å få liv i jenta. Og så kan de frakte ungdommene ned til sivilisasjonen igjen.

Oppdragsløsningen er et godt bilde på verdien av et tett samarbeid mellom lokallagene, siden søkslagene er satt sammen av personell fra begge lokallag.

– Da jeg er fra Arendal, er det veldig praktisk å ha med Sondre som er lokalkjent, siden han er fra Åmli. Ved å øve sammen blir vi også kjent med hverandre, noe som gjør at vi jobber godt sammen ved et skarpt tilfelle, sier Tungland.

– I Åmli er vi ikke flere folk enn det vi må være, så vi er avhengig av å samarbeide for å få til aktiviteter, legger Nordås til.

De andre søkslagene kommer også etter hvert fram til pasientene sine. Per Øyvind Agersborg, Turid Tveit og Cecilie Einarsen, som rykket ut til meldingen om kullsforgiftning, laster kjøpt av scooteren og baner seg vei gjennom den dype snøen mot den lille hytta Bjønnehiet, en drøy mil fra Åmli. Inne i det dunkle rommet ligger markør Natalia Jablonska på gulvet og hiver etter pusten. Skuespillerprestasjonen gjør at en nesten glemmer at det er øvelse – her haster det med å få jenta ut!

Mannskapene åpner alle vinduer før de får Jablonska på beina og ut av huset. Oksygentanken dras fram. I løpet av noen minutter er pasienten sikret på sleden og fraktes ned til bygda.

SAMARBEID INSPIRERER. Nede på KO kan mannskapene melde oppdrag vel utført da beredskapsambulansen svinger inn på parkeringsplassen med siste pasient. Å se hvordan lokallagene i fellesskap klarer å løse slike avanserte oppdrag, er til stor inspirasjon for mannskapene selv.

– Det er veldig gøy å se tilbake på utviklingen i lokallagene. At vi har de samme målene og opplever den samme gleden over det vi gjør, er inspirerende, sier Norsk Folkehjelp Åmlis leder, Svein Skaare.

Han viser igjen til veksten i sertifisert

ADRENALIN: Det er klart en kjenner på adrenalinet når alarmen går. Men Sondre Nordås og Helene Tungland klarer fint å holde pulsen nede og hodet kaldt. Begge har flere års erfaring fra kursing, øvelser og skarpe oppdrag.

sanitetspersonell og ikke minst den nye beredskapsambulansen.

– At vi nå har flere som tar kurs i avansert førstehjelp, som er det høyeste nivået i Norsk Folkehjelp, er mulig takket være samarbeidet mellom lokallagene. Det gir oss nok folk til å gjennomføre kurset, og presser oss til å samarbeide enda mer enn det vi ville gjort ellers. Jeg tror alle setter stor pris på og ser verdien i samarbeidet vårt, mener Skaare.

Arendals Anette Helene Kiil Solstad sier seg enig i at den aktive satsingen på samarbeid har båret frukter.

– Vi kommer til å fortsette med felles øvelser, aktiviteter og tjenester. Mannskaper fra andre lokallag er også viktig her, som Vegårdshei. Blanding av kunnskap og erfaring gjør at vi kan utfylle hverandre enda bedre, sier Solstad.

Satser på ungdommen:

– En viktig ressurs for lokallagene

For Norsk Folkehjelp Arendal er det ikke bare viktig å kunne tilby ungdommen en givende hobby. Sanitetsungdommen er også svært viktig for lokallagets framtid.

LUDVIG GUNDERSEN (tekst og foto)

En skiløper nyter dagen i marka, med sola i ansiktet og god gli. Det fyker i skisporet bak henne når hun ankommer Bjønnehiet. Den lille, rødmalte hytta på heia mellom tettstedene Åmli og Tveit i Agder fylke er en yndet plass for en pust i bakken i solveggen.

Men når skiløperen stiger inn i den dunkle koia, blir hun grepet av panikk. Ut fra mørket kryper en ung jente som hiver etter pusten. «Skal jeg ringe 113?», spør skiløperen skrekkslagent.

Denne gangen slapp hun imidlertid med skrekken. Det er bare snakk om en øvelse med Norsk Folkehjelp, kan den unge jenta, overbevisende spilt av Natalia Jablonska [17], berolige.

Jablonska var en av tre markører fra Sanitetsungdommen i Arendal som i slutten av januar bidro til en svært realistisk øvelse for førstehjelperne i Norsk Folkehjelps lokallag i Arendal og Åmli.

FAST BESTEMT PÅ Å STARTE UNGDOMSGRUPPE. Sanitetsungdommen er en del av Norsk Folkehjelps sanitetslag, hvor ungdom mellom 13 og 20 år får kursing og erfaring, før de som 18-åringer kan bli godkjent som førstehjelper eller søk- og redningsmannskap.

Norsk Folkehjelp Arendal er et av lokallagene som har satset på de unge, og fikk sin ungdomsgruppe i januar i år.

– Jeg er født inn i dette, og da jeg fikk vite om Sanitetsungdom og etter å ha vært med på leir, tenkte jeg: Jeg skal starte opp Sani-

LIVET UT: Lederen for Norsk Folkehjelp Sanitetsungdom forteller at ungdomsgruppene er viktige for å skaffe nye sanitetsmedlemmer i sanitetslagene.

tetsungdom her enten de vil det eller ei, flirer initiativtakeren Emilie Knudsen [17].

Knudsen forteller at lokallagslederen i Arendal, Anette Helene Kiil Solstad, også var ivrig etter å få startet opp en ungdomsgruppe. Sammen dro de til flere skoler for å rekruttere ungdommer.

Sanitetsungdommen i Arendal teller i dag sju unge, og flere kommer stadig til. De har allerede rukket å bli en viktig del av lokallaget, til tross for svært kort fartstid.

– Det er viktig for rekrutteringen, da det er mange godt voksne som er engasjert i saniteten hos oss. De unge har også mye å tilføre laget, ikke minst når det gjelder bruk av ny teknologi, som de ofte mestrer raskere enn oss voksne, mener Solstad.

Hun viser blant annet til lokallagets under-

vannsdroner, som de bruker flittig i søk under vann.

– Vi vet også at vi har krevende tider foran oss når det gjelder klima, og det får betydning for beredskapen. Da er det viktig å skape gode holdninger og fremme kunnskap blant de unge.

EN HOBBY SOM REDDER LIV. Solstad, som jobber som sosiallærer, mener det er viktig å kunne tilby barn og unge en hobby de selv føler er fornuftig og givende.

– Gjennom Folkehjelpa kan vi tilby de unge et positivt og tett samarbeid mellom voksne og barn. Her kan de finne sunne rollemodeller i oss voksne, der det er kort læringsvei. Vi mener vi har klart å finne en fornuftig måte å drive et ungdomslag på, og alle menneskene våre er med på å bidra i de ulike aktivitetene, sier Solstad.

Natalia Jablonska og Eva Monrad Tegdan [17] er blant dem som ble vervet på skolen. Tegdan forteller at hun synes saniteten virker spennende.

– Det er grei kunnskap å ha om det skulle skje noe, og så er det spennende. Slik sett er det en bra hobby.

Jablonska ønsker selv å bli politi, og mener at saniteten gir henne nyttig erfaring på veien.

– Det er betryggende å kunne førstehjelp om du havner i en situasjon der det er behov for det. Da vet jeg at jeg kan hjelpe, sier hun.

Du må dog ikke ha en spesiell interesse for førstehjelp, eller ha en plan om å jobbe i nødetatene for å få nytte av medlemskapet i Norsk Folkehjelp, ifølge ungdomslederen

REKRUTTERER: Sanitetsungdomsgruppa i Arendal ble startet i januar i år og allerede har de syv medlemmer og stadig flere ønsker å bli med. I dag deltar de tre ungdommene Emilie Knudsen [til venstre], Eva Monrad Tegan og Natalia Jablonska som markører i en øvelse for voksenlaget.

Emilie Knudsen. Hun anbefaler alle som liker å hjelpe andre å bli med. Selv har hun et håp om at Sanitetsungdommen i Arendal skal vokse til 20 medlemmer.

ØKT AKTIVITET. Leder av Sentralt Ungdomsutvalg Sanitet [SUS], Berk Bitmez, forteller at han blir svært stolt over Sanitetsungdommen når han ser ildsjeler som Emilie Knudsen.

– Det er veldig givende å se dem som tar lederrollene, som driver organisasjonen videre. Dem trenger vi flere av, konstaterer han.

Akkurat som lokallaget i Arendal, vektlegger Bitmez hvor viktig ungdomsgruppene er for å skaffe nye sanitetsmannskaper. Dette er gjerne medlemmer som blir i organisasjonen livet ut, forteller han.

Lederen mener også at ungdom kan være med på å løfte stemningen i lokallagene og styrke medlemsdemokratiet, siden ungdommen ofte har andre perspektiver enn de voksne.

Totalt har Norsk Folkehjelp 18 ungdomsgrupper, og stadig kommer det flere til. Høs-

ten 2022 fikk også Norsk Folkehjelp Askøy en egen ungdomsgruppe.

– Jeg tror veksten kan skyldes at vi har fått til gode, sentrale aktiviteter som hjelper lokallagene. Vi har jobbet mer strukturert for å få lokallagene med på satsingen, og tatt opp konkrete problemstillinger lagene har lokalt, sier Bitmez.

Bitmez mener at Norsk Folkehjelp har kapasitet til å utdanne enda flere ungdommer, og han forteller at målet er å få en 50 prosent medlemsvekst i Sanitetsungdommen før neste landsmøte.

– Om noen trenger hjelp til å starte opp, kan vi i SUS og Norsk Folkehjelps ansatte bistå, sier han.

REKORDPÅMELDING. Rådgiver for Sanitetsungdommen, Espen Bruun, kan også vise til økt aktivitet blant ungdommene. Over 50 ungdommer er påmeldt til Fagkonferanse Sanitet og Sanitetsungdom 2023, og det lenge før påmeldingsfristen – noe som er rekord.

– Målet vårt er å kunne tilby et godt fritidstilbud for ungdom i hele landet, der de kan lære praktiske ferdigheter innenfor førstehjelp, søk og redning og friluftsliv, sier Bruun, som oppfordrer enda flere av lokallagene til å satse på ungdom.

– For å lykkes med ungdom, må du ha med voksenlaget. Det er en stor fordel å ha mannskaper og instruktører som kan stille på temakvelder. Om du har med lokalstyret, har du også muligheten til å søke midler.

Til ungdommen er beskjedent kontant:

– Mas på lokallaget ditt, vis interesse. Og ta gjerne kontakt med meg eller Benedicte om det skulle være noe.

Bruuns kollega, ungdomskonsulent Benedicte Wiig, understreker også hvor viktig det er å ha støtte av de voksne i laget.

– Lagene er avhengig av støtte, tid og energi fra de voksne medlemmene for å satse på ungdom. Noe jeg også synes de bør, sier Wiig.

Verdens beste hobby

OVERRASKET: Bjørn Harald Kleppe [midten] ante ikke at han skulle bli tildelt Kongens fortjenstmedalje under markeringen av Norsk Folkehjelp Klepps i Klepp, Sigmund Rolfsen [t.v] og leder av det lokallaget, Åge Gjesdal. FOTO: ANNE SYNØVE GUNDERSEN

Selv om den frivillige innsatsen i Norsk Folkehjelp for dem er givende nok i seg selv, synes både Bjørn Harald Kleppe og Hildegund Holmen at det er ekstra gjevt med kongelig oppmerksomhet.

SHOAIB SULTAN [tekst]

Frivilligheten har historisk sett vært, og er fremdeles, en hjørnestein i demokratiet og velferdssamfunnet i Norge. Frivillige organisasjoners engasjement og aktiviteter styrker samfunnet. Det er mange i Norge som bruker mye av tida si på frivillig arbeid, og det

er flott når samfunnet hedrer disse. To av dem som fikk oppmerksomhet fra kongehuset i fjor var folkehjelperne Bjørn Harald Kleppe og Hildegund Holmen.

Bjørn Harald Kleppe har vært medlem i Norsk Folkehjelp Jæren siden det ble stiftet for femti år siden. Dagen skulle markeres 25. november med middag, og ordføreren i Klepp

skulle komme og holde tale. Det Bjørn Harald ikke visste, var at han selv skulle tildeles Kongens fortjenstmedalje i sølv av ordføreren. Resten av styret hadde holdt den delen av feiringen hemmelig for ham.

– Jeg sitter jo i styret, men hadde ingen anelse om dette, så de lurte meg litt der, forteller han med latter i stemmen.

Hildegund Holmen er leder i Norsk Folkehjelp Indre Østfold, og var blant de 62 frivillige som ble invitert til Skaugum og kronprinsparet 16. november.

– Det var kjempestas å bli invitert, og både kronprinsen og kronprinsessen er hyggelige og jordnære mennesker. I tillegg møtte jeg mange interessante deltakere fra andre fri-

50-årsjubileum. På bildet er han sammen med ordfører

villige organisasjoner, spesielt innenfor idretten. Flere av oss har holdt kontakten siden. Vi driver med litt ulike ting, men den røde tråden er vel at vi alle jobber med barn og unge, forteller hun.

ET ØNSKE OM Å HJELPE ANDRE. Hildegun Holmens eldre bror meldte seg inn i Norsk Folkehjelp i 1976, og to år senere ble Hildegun med i ungdomsgruppa. Siden har hun vært aktiv. Hennes tre barn har alle fulgt i sin mors fotspor,

– De ble jo født inn i Folkehjelpe, smiler hun.

Både Holmen og Kleppe forteller om et engasjement som er forankret i et ønske om

KONGELIG SELSKAP: Hildegun Holmen (i lilla kjole) hilser på kronprins Haakon og kronprinsesse Mette-Marit under gjestebudet på Skaugum for å feire frivilligheten i Frivilligheten år.

FOTO: STIAN LYSBERG SOLUM / POOL / NTB

å hjelpe andre – et engasjement som har fulgt dem gjennom mange år.

– Jeg vokste opp i en tid da det ikke fantes så mange fritidsaktiviteter ut over idrett og bedehus i Klepp, forteller Bjørn Harald. – Det var en lærer som fikk en instruktør fra Norsk Folkehjelp Sandnes til å komme og holde kurs i førstehjelp, med en weekendtur som avslutning på det hele. Det var gnisten som skulle til for å starte et lokallag på Jæren.

Begge har deltatt i en rekke ulike aksjoner som frivillige i Norsk Folkehjelp, med mange intense opplevelser som har gjort varig inntrykk. For Hildegun er leirskredet i Gjerdrum i desember 2020 noe av det sterkeste hun har opplevd.

– I slike situasjoner er det viktig å ta vare på menneskene; det er innmari viktig å også hjelpe helperne, sier hun.

Bjørn Harald trekker fram minnet om en flyulykke i 1977, da et småfly med fire om bord ble meldt savnet.

– Etter søk i over ett døgn fant vi flyvraket; det lå opp ned i et tjern. Alle fire om bord var omkommet. Slikt setter spor, sier han alvorlig.

OPPTURER OG NEDTURER. I likhet med mange andre, har de to folkehjelperne opplevd både opp- og nedture i søk og redningsarbeidet. Det vesentligste for begge er imidlertid hvor mye de selv føler de får tilbake.

– Det er mye å lære, du får bidratt til samfunnet og ikke minst blir du del av et sterkt og godt fellesskap. Det er rett og slett verdens beste hobby, sier Hildegun.

En annen ting de har til felles er at begge har blitt tildelt frivillighetsprisen fra sine respektive kommuner, noe som dannet grunnlaget for den kongelige oppmerksomheten. I søknaden som ble sendt til Slottet, stod det blant annet: «Bjørn Harald Kleppe har vært drivkraften mer enn én gang når noen holder på å gi opp. Han har vært der, trygg og god, og fått ting på fote igjen. Han har til og med vært med på å få andre lag i Norsk Folkehjelp på fote igjen, etter at de har slitt en periode.»

Om Holmen stod det: «Hun er en ildsjel som stille og rolig gjør en formidabel innsats for lokalmiljøet. Som leder i Folkehjelpe er Hildegun inkluderende, varm, omtenksum og samlende. Hun motiverer og gir ansvar.»

Men hva betyr så en slik oppmerksomhet? Hildegun Holmen ser invitasjonen til gjestebudet som en ekstra dytt til å fortsette å bidra.

– Det er bra de kongelige ser viktigheten av frivillig arbeid, sier hun.

Bjørn Harald Kleppe mener også at det er inspirerende å motta en slik utmerkelse.

– Jeg ble virkelig rørt; dette er ikke noe du regner med. Og jeg tar det med meg på veien videre, sier han.

SLIK FÅR DU EN TRYGG VINTERTUR PÅ FJELLET

Når landskapet er dekket av snø, er det mange som lar seg lokke ut for å få de virkelig magiske turopplevelsene. Her er Norsk Folkehjelps tips til en trygg og fin dagstur i vinterfjellet.

TEKST: IDA KROKSÆTER [tekst]
JOHAN REISANG [Illustrasjon]

Om vinteren er det ekstra godt å komme seg ut, og vinterfjellet kan by på fantastiske naturopplevelser. Men det er viktig å planlegge turen slik at det blir en god opplevelse for alle, sier rådgiver og skredexpert i Norsk Folkehjelp, Vegard Standahl Olsen.

Steg 1:

En god vintertur starter med god planlegging. – Det viktigste er å ha et bevisst forhold til terrenget du skal bevege deg i, og da må du starte med å gjøre deg kjent med tur-

området hjemme på kjøkkenbordet. Studer kartet for området, og se etter bratte fjellsider eller om du må krysse skumle områder. Dette er områder du bør unngå uten riktig kompetanse og utstyr, sier han.

Steg 2:

Avklare ferdighetsnivå med alle som skal være med. – Velg tur etter evne, og tenk på at alle skal ha en god opplevelse sier Standahl Olsen.

Steg 3:

Sjekke værvarselet. – Det er lett å bli over-

rasket av dårlig vær om vinteren. Prøv å planlegge for å gå tur på godværsdager, og ta høyde for at varselet kan endre seg. I tillegg er det viktig å alltid pakke med tanke på du kan bli overrasket av både vær og uhell.

Steg 4:

Pakkeriktig utstyr. – Det kommer selvfølgelig an på hvilken type tur du planlegger, men du trenger alltid litt ekstra utstyr vinterstid. Ha alltid med lykt og ekstra klær, noe å navigere med, solbriller eller skibriller, og mer enn nok mat. I tillegg er det noen ting som øker trivselen på turen, men som i tillegg kan være godt å ha hvis du er utsatt for uhell

– som spade, liggeunderlag, vindsekk og varm drikke.

Steg 5:

Sjekke at alt utstyr er i orden. – Enten du navigerer med kart og kompass eller med digitale hjelpemidler, er det viktig at du vet hva du gjør. Har du telefonen som varslingsmiddel dersom noe skjer, er det viktig at den er ladet og oppbevares på et varmt og tørt sted. Aller helst bør du også ha med en powerbank.

Når du først har kommet deg ut på tur, er det viktig å følge med på hvordan det går, understreker Standahl Olsen:

– Sjekk jevnlig om alle har det bra, er varme og komfortable med turen. I tillegg er det viktig å følge med på terrenget og sjekke at du går riktig.

Beveger du deg inn i områder du ikke har planlagt for, er det fort gjort å havne i terreng som er en betydelig større risiko enn du har tenkt:

– Hvis du beveger deg inn i skredfarlig terreng, må du ha både høy kompetanse og riktig utstyr. Husk at det er ingen skam å snu!

**Etter et langt liv
er det mye du
etterlater deg.**

**Solidaritet
kan være
noe av det.**

Gjennom en testamentarisk gave til Norsk Folkehjelp kan du bidra til at solidariteten lever videre etter at du selv har gått bort. Vil du vite mer om hvordan du kan tilgodese Norsk Folkehjelp se www.folkehjelp.no eller ring **22 03 77 00**.

Norsk Folkehjelp

Norsk Nærings- og
Nytelsesmiddelarbeiderforbund

Norsk
Jernbaneforbund

Et godt arbeidsmiljø
og topp sikkerhet
– to sider av samme sak

Norsk Lokomotivmannsforbund

bāma

Skolenes landsforbund
Skuvllaid riikkalihttu | Skoleforbundet i LO

 Fred. Olsen & Co.

LO Media

ANNONSER

Norsk Folkehjelp takker for støtten fra lokale klubber og foreninger

Fellesforbundet

Avd. 57 Nord Rogaland

Fellesforbundet

Avd. 5

Avd. 3

Møre og Romsdal

Fellesforbundet

Avd. 23 Raufoss J & M – www.ff23.no

Fellesforbundet

Marinestasjonen

Fellesforbundet

Avd. 19 Sogn & Fjordane Fagforening

Fellesforbundet

Avd. 25 Stavanger

Norsk
Tjenestemannslag

Norsk Medisinaldepot

Fellesforbundet

Avd. 26 Østfold Fagforening

Fellesforbundet

Oslo Grafiske Fagforening

Norsk
Tjenestemannslag

Mattilsynet

Fellesforbundet

Avd. 53 Nordre Nordland og Sør-Troms

Fellesforbundet

Avd. 43 Øvre Buskerud Fagforening

Avd. 91 Bodø

Fellesforbundet

Avd. 108 Innherred Fagforening

FAGFORBUNDET

Frogn

Avd. 15 Innlandet

Fellesforbundet

Avd. 185 Flyarbeidernes Forening

Avd. 21 Fredrikstad

Fellesforbundet

Avd. 29 Søre Sunnmøre

Avd. 40 Kristiansund

Fellesforbundet

Avd. 747 Unionen Fagforening

Fellesforbundet

Avd. 75 Halden Fagforening

ELog IT

Hordaland/Sogn og Fjordane

Elektroarbeidernes Fagforening

Norsk Folkehjelp takker sine hovedsamarbeidspartnere

– fellesskap i hverdagen

OM NORSK FOLKEHJELP

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Vi jobber med internasjonalt utviklingsarbeid, humanitær minerydding, sanitet og redningstjeneste, inkludering og antirasisme. Norsk Folkehjelp har mer enn 16 000 medlemmer i Norge og 2300 ansatte i mer enn 30 land.

OM APPELL

Appell er et fagblad for Norsk Folkehjelps medlemmer, ansatte, samarbeidspartnere og støttespillere. Formålet med Appell er å formidle Norsk Folkehjelps synspunkter og bidra til intern og ekstern debatt omkring de standpunkt organisasjonen tar. Appell skal ha en fri og kritisk dekning av Norsk Folkehjelps aktiviteter nasjonalt og internasjonalt og etterstrebe å gi et realistisk bilde av resultatene av Norsk Folkehjelps arbeid og ressursinnsats.

HER FINNER DU OSS:

Norsk Folkehjelps regionkontorer nåes på tlf.: 22 03 77 00

REGION NORD

Postboks 6166,
9291 TROMSØ
regionskontoret.nord@npaid.org

REGION MIDT-NORGE

Olav Tryggvasonsgate 5,
7011 Trondheim
regionskontoret.midt@npaid.org

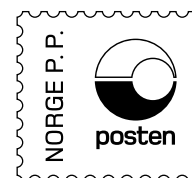
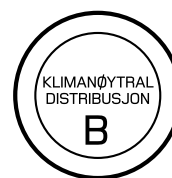
REGION VEST

Lars Hillesgt. 19, 3. etg, 5008 BERGEN
regionskontoret.vest@npaid.org

REGION ØST OG KURSKONTORET

Besøksadresse: Folkets Hus, Hunndalen
Postadresse: Pb 611, 2809 GJØVIK
regionskontoret.ost@npaid.org
kurs@npaid.org

Returadresse:
Norsk Folkehjelp
Postboks 8844, Youngstorget
0028 OSLO

Norsk Folkehjelp

FOTO: REUTERS/MAMAM AL SHAAR/NTB

Hjelp ofrene etter jordskjelvet

«Fra første sekund var vi i gang med hjelpearbeidet. 90 prosent av byen ligger i ruiner. Nå trenger folk all hjelp vi kan gi dem. Det er et desperat behov for mat, tepper og husly. Familier med små barn står uten noen ting og det er kaldt ute»

BAKRI HADDAD, HJELPEARBEIDER I JINDIRES, SYRIA

For mange startet kampen om å overleve etter at de ble reddet fra ruinene. Barn og voksne som er slitne, sørgende, sultne og kalde, ber nå desperat om hjelp.

Våre partnerskap nord i Syria, setter Norsk Folkehjelp i en unik posisjon. Vi er på bakken og deler ut mat, vann og kontanter, i områder utilgjengelig for annen bistand. Med kontanter kan lokale som har mistet alt, selv sikre seg det mest nødvendige for å redde seg og sin familie.

Vi er svært glade for det store engasjementet vi har sett, og ønsker å rette en stor takk til alle som har bidratt! Ønsker du også å hjelpe?

Du kan sende et valgfritt beløp til **Vipps 8000**, eller **kontonr. 5005 14 0000**.

Takk.

vipps
til 8000